

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Uusimaa Jaakko

Yritysten osallisuus kaupunkisuunnittelussa

Case Vaasan kaupungin ranta-alue

Johtamisen akateeminen yksikkö
Aluetieteen pro gradu
Hallintotieteiden maisteri

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Uusimaa Jaakko		
Tutkielman nimi:	Yritysten osallisuus kaupunkisuunnittelussa : Case Vaasan kaupungin ranta-alue		
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri		
Oppiaine:	Aluetiede		
Työn ohjaaja:	Helka Kalliomäki		
Valmistumisvuosi:	2021	Sivumäärä:	78

TIIVISTELMÄ:

Tutkielmassa tarkastellaan yritysten osallisuutta kaupunkisuunnittelussa Vaasan kaupungin keskustan ranta-alueella. Ranta-alue on keskeinen koko kaupungin merelliselle imagolle ja kaupunkikuvalle, ja alue tarvitsee sitoutuneita ja elinvoimaisia yrityksiä menestyäkseen. Alueella toimii pääasiassa ravintola- ja tapahtuma-alan yrityksiä. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten alueella toimivat yrittäjät ovat olleet osallisena ranta-alueen suunnittelussa, ja miten suunnitteluprosessi on rakentunut neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta.

Tutkimuksen keskeisimmät teoreettiset käsitteet ovat neoliberaali kaupunkisuunnittelu ja osallisuus kaupunkisuunnittelussa. Osallisuutta on tarkasteltu sekä yritysten näkökulmasta että yrittäjien yhteydessä kansalaisnäkökulmasta stakeholder-kansalaiskäsitteen kautta. Kansalaisnäkökulmaa on tuotu esiin, sillä kaupunkisuunnittelun osallisuutta koskeva lainsäädäntö on kirjoitettu monin paikoin kansalaisnäkökulmasta, ja erityisesti pk-yrityksen keinot osallistua ovat monilta osin samat. Stakeholder-kansalaisen näkökulma osallisuuteen tuo esiin toimijoiden useita eri rooleja yhteiskunnassa. Tutkimuksen empiirinen osuus on toteutettu kahdessa eri osassa. Esitutkimusasteena on kaupungin virkamiehen syvähaastattelu, jonka tarkoituksena on ollut määrittää tutkimusongelma, muodostaa tarkempi kuva tutkittavasta alueesta, sekä tuoda esiin kaupungin virkamiehen näkökulma aiheeseen. Varsinaisena aineistonkeruumuotona toimi teemahaastattelu, johon osallistui kolme yrittäjää. Yrittäjissä oli sekä alueella nyt toimivia yrittäjiä, että kaatuneessa hankkeessa alueella toiminut yrittäjä.

Tutkimus osoitti, että alueella toimii paikkaan sitoutuneita yrittäjiä, joilla on halu osallistua myös oman liiketoimintansa ulkopuolella ympäröivän alueen kehittämiseen. Vaasassa yritysten ja kaupungin välinen vuorovaikutus näyttää noudattavan pohjoismaisen neoliberaalin kaupunkisuunnittelun periaatteita, jossa yritysten vaikutus on kasvanut, mutta julkisella ohjauksella on edelleen vahva rooli. Yrittäjät kokivat yhteydenpidon kaupungin virastoihin olevan pääosin sujuvaa, mutta yhteydenpito lähtee enimmäkseen yrittäjistä itsestään. Ranta-alue voisi olla hyvä kohde kokeilla myös yrittäjiä laajemmin osallistavia käytäntöjä, sillä alueella toimii aktiivisia ja sijaintiin sitoutuneita yrittäjiä, jotka ovat kiinnostuneet alueen kehittämisestä. Paikallista valtaa lisättäessä tulee kuitenkin ottaa huomioon eri toimijoiden tasavertainen kohtelu ja edustuksellisen demokratian toteutuminen.

AVAINSANAT: aluetiede, kaupunkisuunnittelu, neoliberaali kaupunkisuunnittelu, osallisuus, ranta-alueet, Vaasa, yritykset

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Kaupunkisuunnittelun haasteet yritysten ja julkisen sektorin vuorovaikutuksen näkökulmasta	6
1.2	Yritysten osallisuus kaupunkisuunnittelussa	8
1.3	Tutkimuskysymykset ja tutkimusalue	10
2	Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	11
2.1	Neoliberaali kaupunkisuunnittelu	11
2.2	Kaupunkisuunnittelun kommunikatiivisuus	17
2.3	Osallisuus kaupunkisuunnittelussa	21
2.4	Ranta-alueen rakentaminen ja kaavoitus kaupungeissa	28
3	Tutkimuksen toteuttaminen	31
3.1	Tutkimusmenetelmät	31
3.2	Haastattelujen toteutus	33
3.3	Aineiston analyysi	33
3.4	Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	34
4	Vaasan kaupungin ranta-alueen yritystoiminta	35
4.1	Merkittävimmät kehityskohteet	35
4.1.1	Kalastuksen talo	35
4.1.2	Sisäsataman terassi ja wc- ja huoltorakennus	36
4.1.3	Saunaravintola Meri	37
4.1.4	Kruunumakasiini	39
4.2	Kaupunkistrategian merkitys ranta-alueen kehittämisessä	39
4.2.1	Edustuksellisen ja suoran demokratian vahvistaminen	40
4.2.2	Kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne	42
4.2.3	Pk-yritysten keskinäinen verkostoituminen	43
5	Suunnitteluprosessin rakentuminen neoliberalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta	45
5.1	Muuttunut julkishallinnon rooli	45

5.2	Kasvanut yritysten ja markkinoiden vaikutus	47
5.3	Demokratia ja paikallinen identiteetti	50
5.4	Kaupungin sosiaalinen koheesio ja eriarvoisuus	51
6	Yrittäjien osallisuus alueen suunnittelussa	53
6.1	Maankäyttö- ja rakentaminen	53
6.2	Ranta-alueen kehittäminen	55
6.3	Yhteistyö kaupungin kanssa	59
7	Johtopäätökset	63
	Lähteet	69
	Liitteet	76
	Liite 1. Haastattelulomake	76
	Liite 2. Tietoa tutkimukseen osallistuvalla	78

1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen Vaasan kaupungin keskustan ranta-alueen suunnittelua yrittäjien osallisuuden näkökulmasta. Kaupunkilaisten näkemyksiä aiheeseen liittyen on selvitetty jo aiemmin erilaisten kansalaiskyselyiden kautta, mutta yrittäjien näkökulmia aiheesta on tutkittu vähemmän. Kansainvälisessä tutkimuksessa markkinaehtoinen suunnittelu ja osallisuus ovat aiheita, joista on kirjoitettu ja tehty tutkimusta paljon (esim. Carter 2015, Listerborn 2017, Olesen 2014, Taşan-Kok 2012, Zenker & Seigis 2012). Tässä tutkielmassa tuon yhteen nämä teemat paikalliseen kontekstiin tapaustutkimuksen kautta. Kaupungin näkökulmasta vireä ranta-alue tarvitsee hyvinvoivia ja alueelle sitoutuneita yrittäjiä, erityisesti Vaasassa ranta-alueen ja merellisyyden ollessa keskeinen osa koko kaupungin identiteettiä ja brändiä. Jarvan (2005, s. 14–15) mukaan rantojen kehittäminen edistää usein kunnan muuta vetovoimaisuutta. Rantojen merkitystä kunnan kehittämiseksi ja vetovoimaisuudelle voidaan arvioida selvittämällä ranta-alueiden nykyinen tilanne ja peilata niiden kehitysnäkymiä suhteessa muuhun kuntaan. Selvittävät asiat voivat liittyä esimerkiksi yhdyskuntarakenteeseen, väestöön, elinkeinoin, palvelurakenteeseen ja ympäristöön.

Ranta-alueella toimivien yrittäjien liiketoiminnan painottuessa matkailu- ja ravintola-alaan, sekä erilaiseen tapahtumatuotantoon, ovat nämä toimialat olleet koronaviruspandemian aiheuttamien rajoitusten ja ihmisten muuttuneen kulutuskäyttäytymisen myötä erityisen ahtaalla. Näin ollen on alueen kehittämisen näkökulmasta hyödyllistä selvittää, millaisia ratkaisuja yritykset toivoisivat kaupungilta esimerkiksi kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun suhteen, sekä millaisia oheispalveluita ne kokevat tarvitsevänsä liiketoimintansa tueksi. Aihetta rajatessa päätin, että paikan erityispiirteiden tarkemman analyysin sijaan tutkimusongelman kannalta olennaisinta on suunnata fokusta nimenomaan yritysten ja ranta-alueen suunnitteluprosessin suuntaan. Tutkimukseni tarkoituksena oli siis selvittää, miten Vaasan kaupungin ranta-alueella toimivat yrittäjät ovat olleet osallisena alueen suunnittelussa, ja millaisia toiveita heillä on koskien sekä konkreettista ranta-alueen kehittämistä, että yhteistyötä kaupungin kanssa. Tavoitteena oli myös päästä kuulemaan

yrittäjiä, jotka ovat olleet mukana kaatuneissa hankkeissa. Lisäksi esitutkimusvaiheessa haastattelin kaupungin virkamiestä. Haastattelun tavoitteena oli fokusoida aihetta, sekä saada tietoa ranta-alueella toimivista yrityksistä ja kehittämiskohteista.

Suomessa neoliberaali suunnittelu on kaupunkisuunnittelun tutkimuksessa vähän käytetty käsite, mutta yritysten ja julkisen sektorin välistä toimintaa, sekä asukosasallisuutta on tutkittu enemmän. Esimerkiksi maankäytön osalta Ahtiainen (2010) tutki gradussaan Vuoreksen uuden kaupunginosan kaavoituksessa yritysten ja kaupungin keskinäisiä kumppanuuskaavoitusprosesseja. Yritysten ja julkishallinnon välistä yhteistyötä yrittäjien näkökulmasta on tutkittu muillakin julkishallinnon alueilla, esimerkiksi Äijälän (2014) gradu käsittelee kuntien ja yritysten välistä kumppanuutta liikuntapalveluissa. Äijälä teki teemahaastatteluja paikallisille yrittäjille koskien yhteistyötä kaupungin kanssa. Vuoreksen suunnitteluprosessi on suuren kaupungin täysin uutena alueena herättänyt mielenkiintoa aiemminkin, Leinon (2006) väitöskirja käsittelee kansalaisosallistumisen ja kaupunkisuunnittelun keskinäistä dynamiikkaa. Hytönen (2019) tutki väitöskirjassaan eri toimijoiden keskinäisiä suhteita yhdyskuntasuunnittelussa.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii yritysten osallisuuden tematiikka, suhteessa lainsäädäntöön sekä suunnittelu- ja kehittämisprosessiin. Keskeisimmät teoreettiset käsitteet tutkielmassa ovat neoliberaali kaupunkisuunnittelu ja yritysten osallisuus. Suunnitteluprosessia analysoin neoliberaalin kaupunkisuunnittelun teoreettisen viitekehyksen avulla. Yritysten osallisuutta tarkastelen aineistolähtöisesti kolmen eri teeman kautta, jotka ovat kaavoitus, alueen kehittäminen ja yhteistyö kaupungin kanssa.

1.1 Kaupunkisuunnittelun haasteet yritysten ja julkisen sektorin vuorovaikutuksen näkökulmasta

Tutkimuksen keskeisenä julkisen ja yksityisen sektorin vuorovaikutusta kuvaavana teoreettisena käsitteenä toimii neoliberaali kaupunkisuunnittelu. Neoliberaalin

kaupunkisuunnittelun perusajatuksena on pyrkiä parantamaan julkisen kaupunkitilan taloudellista tehokkuutta. Yritystoiminnan ollessa talouskasvun lähde vapaissa markkinatalouksissa, on menestyvä yritystoiminta välttämätöntä myös julkisyhteisöille (Listerborn 2017, s. 16.) Hytösen (2019b, s. 37) mukaan neoliberaalilla kaupunkisuunnittelulla viitataan yksinkertaistettuna siihen, että julkiset instituutiot vetäytyvät ja antavat lisää tilaa vapaille markkinoille toimia. Todellisuudessa julkishallinnolla voi olla aktiivisempi rooli myös neoliberaalin kaupunkisuunnittelun viitekehyksessä, jolloin julkiset organisaatiot toimivat markkinoille edullisella tavalla.

Taşan-Kokin (2012, s. 1–2) mukaan neoliberaali kaupunkisuunnittelu on ristiriita itsessään, koska julkishallinnon toiminta ja neoliberaali kehitys voidaan nähdä toistensa vastakohtina. Neoliberaalin suunnittelun käsite ei tämän työn teoreettisena viitekehyksenä viittaa kapeasti markkinaehtoiseen kaupunkisuunnitteluun, vaan havainnollistaa kaupunkisuunnittelun haasteita yritysten ja julkisen sektorin keskinäisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Kaikkein suurin ristiriita neoliberaalissa kaupunkisuunnittelussa on kapitalististen yhteiskuntien suunnittelujärjestelmä, jossa markkinaehtoisten yritysten toimintaa määrittävät julkiset kaupunkien ja maankäytön suunnittelua ohjaavat instituutiot, joiden olemassaolo on yritysten toiminnan elinehto.

Kun analysoin ranta-alueen suunnitteluprosessia neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta, loin tutkielman teoreettisen viitekehyksen pohjalta neljä eri luokkaa kuvaamaan suunnitteluprosessin ominaispiirteitä. Käytin luokittelussa apuna Taşan-Kokin (2012, 13–14) taulukkoa neoliberaalin yhteiskunnan ristiriitaisuuksista, muokkaamalla sitä paremmin Vaasan ranta-alueen yritysten ja kaupungin vuorovaikutusta kuvaavaksi. Alkuperäisestä luokittelusta karsin pois kohtia, jotka kuvaavat neoliberaalia suunnittelua valtiotasolla, tai eivät sovellu pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin. Tämän työn empiirisessä osuudessa luokittelen ranta-alueen suunnitteluprosessia neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta seuraavalla tavalla:

- 1) Muuttunut julkishallinnon rooli
- 2) Kasvanut yritysten ja markkinoiden vaikutus
- 3) Demokratia ja paikallinen identiteetti
- 4) Kaupungin sosiaalinen koheesio ja eriarvoisuus

1.2 Yritysten osallisuus kaupunkisuunnittelussa

Teoriaosuudessa avaan lisäksi osallisuuteen liittyvää lainsäädäntöä yritysten ja yrittäjien näkökulmasta, esimerkiksi kaavoituksen ja maankäytön osalta. Kansalaisten ja yrittäjien tavat osallistua ovat osin erilaiset, mutta käsittelen myös kansalaisnäkökulmaa, koska laki on useimmista kohdin kirjoitettu kansalaisen näkökulmasta, ja yrittäjien oikeudet osallistua yksittäisenä kansalaisena on tätä kautta turvattu. Erityisesti tähän tutkimukseen haastateltujen yritykset Vaasan ranta-alueella ovat pieniä tai keskisuuria, jolloin tavat osallistua käsittävät sekä yrityksille että yksittäisille kansalaisille suunnattuja osallistumisen tapoja. Yksityisyrittäjä näyttäytyy Koskiahon (2000, s. 40) esittämänä stakeholder-kansalaisena, jolla on monta eri roolia suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Leinon (2006, s. 12) mukaan vuonna 2000 voimaan tulleessa maankäyttö- ja rakennuslaissa laajennettiin kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun näiltä osin, kun kaikkien mielipide, joiden asumiseen tai työntekoon muutos vaikuttaa, on otettava huomioon. Näin ollen paikallisen hallinnan toimitila on muuttunut aiempaa moniäänisemmäksi. Laakson ja Loikkasen (2004, s. 229) mukaan yritysten osalta maankäyttö- ja rakennuslain on otettava huomioon elinkeinoelämän toimintaedellytykset, ja yrityksillä onkin monia tapoja ilmaista toiveitaan. Yritykset voivat tehdä aloitteen kaavan laatimiseksi tai muuttamiseksi, usein kuntien kaavahankkeet lähtevätkin liikkeelle yritysten toimesta.

Osallisuuden käsite on laaja: sosiaali- ja terveysministeriössä puhutaan aktiivisesta kansalaisuudesta ja yhteispalveluiden hengestä, oikeusministeriössä ihmisoikeuksista ja demokratiasta, ja opetusministeriössä merkityksellisyydestä ja mahdollisuuksista.

Käsitettä onkin kutsuttu sateenvarjokäsitteeksi, joka kattaa allensa eri lähestymistavat (Isola ym. 2017, s. 3.) Kaupunkikehittämisessä osallistumisella viitataan Hämäläisen (2019, s. 189) mukaan ihmisten omaehtoiseen mukanaoloon ja haluun olla subjekti käsiteltävässä kysymyksessä. Osallistamisella taas viitataan yhden tahon, tavallisesti kaupungin toimiin saada muut toimijat, kuten kaupunkilaiset mukaan hankkeisiinsa. Koska tutkielman empiirisessä osuudessa tarkastellaan sekä vapaaehtoisia että lakisääteisiä muotoja osallistua, teoriaosuudessa aihetta käsitellään sekä osallistumisen että osallistamisen näkökulmasta. Näin ollen laajempina käsitteenä osallisuus kattaa allensa molemmat teoreettiset käsitteet.

Kuntalaisten oikeudet osallistua on määritelty suureksi osaksi maankäyttö- ja rakennuslaissa. Hämäläinen (2019, s. 172) kirjoittaa, että lakisääteisessä vuorovaikutuksessa ei ole aina kysymys osallistumismahdollisuuksien parantamisesta, vaan legitimitietin tuottamisesta hallinnolle. Tällöin on tavallista, että prosessien agendat ja vaihtoehdot määritellään jo valmiiksi, ja osallistujien vaikutusmahdollisuudet jäävät muodollisiksi. Tämän myötä herääkin kysymys; onko kansalaisosallisuus todellinen mahdollisuus vaikuttaa alueen kehitykseen, vai pakollinen osa laissa säädettyä prosessia, vaikka asiat olisivat todellisuudessa jo pitkälti ennalta päätettyjä. Tavoitteena on siis tutkia, onko ranta-alueen suunnittelu ollut todellisuudessa vuorovaikutteinen prosessi, vai pikemminkin näennäistä osallistamista, jossa suunnittelu on pitkälti tehty jo ennalta.

Edellä mainittujen teoreettisten käsitteiden lisäksi avaan työn teoriaosuudessa myös kommunikatiivisen suunnittelun käsitettä. 1990-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa alkoi siirtyä hierarkkisesta ja byrokraattisesta julkishallinnon mallista kohti verkostomaisempaa, neuvotteluun ja yhteistoimintaan perustuvaa julkisen johtamisen mallia, josta käytetään nimitystä kommunikatiivinen käänne tai osallistava käänne (Hämäläinen 2019, s. 170.) Yritysten roolia kommunikatiivisuudessa kuvaa parhaiten kommunikatiivisen ja strategisen rationaliteetin käsitteet, joissa Granqvistin ym. (2019, s. 14–15) mukaan hyväksytään toimijoiden keskinäinen kilpailutilanne. Kommunikatiivisuus valikoitui osaksi työn teoreettista käsitteistöä sen ollessa vallitseva

paradigma kaupunkisuunnittelussa, ja tulen hyödyntämään kommunikatiivisuuden käsitteistä analysoidessani yritysten osallisuutta työn johtopäätöksissä.

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimusalue

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten kaupungin keskustan ranta-alueen suunnitteluprosessi on rakentunut neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta?

- 2) Miten ranta-alueen yrittäjät ovat kokeneet olleensa osallisia ranta-alueen suunnittelussa?

Tutkittavien toimijoiden lisäksi myös maantieteellinen raja on määritettävä, joten tässä tutkielmassa rajaan tarkastelun Vaasan keskustan läheisellä ranta-alueella toimiviin yrityksiin. Sisäsataman alue muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden Vaasan keskustan ranta-alueella, ja tätä laajemmalle alueelle mentäessä alueen kehittämisen kokonaisuuden tarkasteleminen on haastavampaa. Ranta-alueilla toimii eri toimialojen yrityksiä, mutta tässä tutkielmassa keskityn tutkimaan aihetta matkailu- ja ravintola-alalla sekä tapahtumatuotannossa toimivien yrittäjien lähtökohdista, mikä on ranta-alueen pääasiallinen toimiala. Rajaan tarkastelun näihin yrityksiin, koska voisi todeta, että ranta-alueen matkailu- ja ravintola-alan yrittäjät muodostavat eräänlaisen keskittymän, ja muiden toimialojen yrittäjien toiminta on näistä erillisempää.

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2.1 Neoliberaali kaupunkisuunnittelu

Neoliberaali kaupunkisuunnittelun käsite kuvaa hyvin yritysten ja julkisen sektorin vuorovaikutusta kaupunkisuunnittelussa, sillä vaikka kaupunkialueiden rakentuminen ja maankäytön suunnittelu nähdään edelleen hyvin pitkälti julkisen vallan ohjauksen tuloksena, nykyään yritykset vaikuttavat tähän aiempaa aktiivisemmin. Loikkanen ja Laakso (2004, s.191–192) pohtivat, ovatko julkinen ja yksityinen toiminta kaupunkialueiden rakentumisessa ja suunnittelussa lopulta kovinkaan paljon ristiriidassa keskenään. Maankäytön säätely laeilla on perusteltua kaikkialla, jotta yleisen turvallisuuden ja kaupungin toimivuuden kannalta tarvittavat perusasiat, kuten kunnallistekniikka ja liikennejärjestelyt voidaan taata eri osapuolia tyydyttävästi. Tämä ei vielä tarkoita itsessään sitä, että yhteiskunta aktiivisesti ohjaa maankäyttöä, sillä yritystoimintaa säädellään muillakin alueilla laeilla ja säädöksillä ilman, että kyseessä on julkinen ohjaus.

Yhteiskunta pyrkii suunnittelulla puuttumaan yritysten toimintaan silloin, kun suunnittelulla voidaan luoda positiivisia tai ehkäistä negatiivisia ulkoisvaikutuksia. Loikkasen ja Laakson (2004, s.192–193) mukaan ajatellaan, että ilman mitään julkista sääntelyä maankäyttörakenne on epätarkoituksenmukainen, kun markkinahinnat eivät aina vastaa yhteiskunnallisia hyötyjä ja kustannuksia, jolloin maanomistajat eivät kannata kaikkia liiketoiminnasta aiheutuvia haittoja ja kustannuksia. Ulkoisvaikutusten analysointi onkin suuri haaste kaupunkitaloustieteessä, mutta tiedetään, että ilman niitä teoriassa markkinamekanismin tuottama kaupunkirakenne olisi optimaalinen. Suomessa lainsäädännön lisäksi politiikka ohjaa vahvasti maankäytön suunnittelua, joten prosessit eri kunnissa voivat olla hyvinkin erilaisia. Joissain kunnissa julkisen sektorin rooli on toimia lähinnä yksityisten rakennushankkeiden hyväksyjänä, kun taas toisaalla kunta voi olla erittäin aktiivinen suunnittelija ja rakennushankkeiden toteuttaja.

Yritysten osallisuuden taso kaupunkisuunnittelussa vaihtelee myös runsaasti alueittain ja maittain, esimerkiksi Yhdysvalloissa yritysten osallisuudella kaupunkisuunnittelussa on Eurooppaa pidemmät perinteet. Euroopassa neoliberaalin kaupunkisuunnittelun voidaan katsoa alkaneen 1990-luvulla, kun Länsi-Euroopassa alueiden suunnittelussa syntyi aiempaa strategisempi suuntaus. Vanhat menetelmät eivät ottaneet riittävästi huomioon yksityisen sektorin roolia kaupunkikehittämisessä (Albrechts, 2004). Pohjoismaisessa kontekstissa neoliberaali kaupunkisuunnittelu eroaa Listerbornin (2017, s. 13) mukaan jonkin verran muusta Euroopasta. Pohjoismaissa oleellista alueen menestymiselle on luoda houkutteleva ympäristö yrityksille ja asukkaille, jotta alueelle saadaan riittävästi hyvätulaisia veronmaksajia. Tämä on pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa ehto laadukkaiden julkisten palveluiden ylläpitämiseksi. Esimerkiksi Listerbornin (2017) tutkimuksen case-kaupungissa Malmössä sosiaalidemokraattisella puolueella on ollut hallitseva asema jo vuosikymmenien ajan, jolloin julkisella sektorilla ja julkisrahoitteisilla palveluilla on ollut todella merkittävä rooli kaupungin kehittämisessä. Tällainen asetelma koskee myös useita muita Pohjoismaisia kaupunkeja.

Samoilla linjoilla Listerbornin kanssa neoliberaalin suunnittelun Pohjoismaisen kontekstin erityispiirteistä ovat Carter, Larsen & Olesen (2017, s. 2–5) neoliberaalia suunnittelua kaupungeissa ja maaseudulla hyvinvointivaltioissa käsittelevässä artikkelissaan. He vertaavat kaupunkisuunnittelun siirtymää vahvasta julkisohjauksesta neoliberaalimpaan suuntaan metaforalla palimpsestiin, antiikin Kreikassa käytettyyn kirjoituslataukseen. Palimpsestissa alemmat kerrokset pyyhkiytyvät hiljalleen pois, mutta niiden vaikutus on vielä pitkään nähtävissä. Tällä viitataan siihen, että Pohjoismaisessa kaupunkisuunnittelussa näkyy edelleen vahva julkinen ohjaus, josta on muuhun maailmaan verrattuna pitkät perinteet. Tästä johtuen uusia strategioita ei pysty viemään läpi liian lyhyellä aikataululla, koska alempia kerroksia ei ole mahdollista pyyhkiä pois. Myös valtioiden sisällä eri alueiden ja kuntien välillä on suuria eroja suunnitteluprosesseissa, ja prosessit ovat vahvasti polkuriippuvaisia. Birch ja Mykhenko (2009) toteavat, että neoliberaalia suunnittelua ei tule nähdä yksiselitteisesti osana

kapitalismia, vaan jatkuvana prosessina. Neoliberaalista suunnittelusta ei ole heidän näkemyksensä mukaan puhdasta mallia, vaan prosessi on alueellisesti polkuriippuvainen.

Listerborn (2017, s.16) esittää, että julkisen sektorin kaupunkisuunnittelun on usein nähty olevan ikään kuin markkinaehtoisen kehityksen vastavoimana, jonka pyrkimys on suojella kansalaisten hyvinvointia markkinavoimilta. Carter ym. (2017, s. 17) kirjoittavat, että hyvinvointivaltiooperinne pyrkii ikään kuin pehmentämään markkinavoimien vaikutusta alueiden kehittymiseen, vaikka tässä ei aina onnistutakaan. Listerborn (2017, s. 17) kiteyttää, että kaupunkisuunnittelulla pyritään yhdistämään kansalaisten ja yritysten tarpeet kaikille osapuolille viihtyisän ja tehokkaan kaupunkitilan luomiseksi, jossa otetaan huomioon myös esimerkiksi demokratiaan ja kestäväan kehitykseen liittyvät näkökohdat.

Neoliberaali kaupunkisuunnittelu on myös yksi ratkaisu kaupungeissa elinkeinorakenteen muuttumisen myötä muuttuneisiin tarpeisiin. Listerbornin (2017, s. 28) tutkimuksessa Malmö on hyvä esimerkkitapaus kaupungista, joka on kärsinyt teollisuuden katoamisen seurauksista. Tämä on tuonut tullessaan monia sosiaalisia ongelmia, kuten kaupungin sisäistä segregatiota ja köyhyyttä. Näitä neoliberalilla suunnitteluprosessilla pyritäänkin vähentämään, kun uusi kaupunkitila saadaan vastaamaan tämän päivän yritysten tarpeita. Tällöin menestyvät yrityksen luovat uusia työpaikkoja ja kasvattavat alueiden hyvinvointia (Listerborn 2017, s. 11).

Maankäytön suunnittelussa julkinen ja yksityinen sektori ovat tehneet yhteistyötä jo pitkään, mutta yhteistyön sisältö ja muodot ovat muuttuneet tällä vuosisadalla merkittävästi, kun meneillään olevan yhteiskunnallisen muutoksen hallinta ei ole mahdollista ilman molempien osapuolten strategista yhteistyötä. Näin ollen myös maankäytössä on ollut tarpeen ottaa käyttöön uudenlaisia, verkostoituneita yhteistyömalleja (Kuntaliitto 2008, s. 10.) Virallisessa kaavoitusprosessissa yrityksillä on monta eri roolia. Loikkasen ja Laakson (2004, s. 161) mukaan ne voivat toimia maanomistajina, rakentajina sekä toimitilan tarvitsijoina liiketoimintaa varten. Yritys voi

olla maankäyttöön liittyvässä hankkeessa myös aloitteentekijä ja taloudellisen riskin kantaja (Kuntaliitto 2008, s. 11). Kaava vaikuttaa julkisen sektorin ja yritysten suhteeseen molempiin suuntiin, yritysten toiminta vaikuttaa alueen kehittymiseen, ja kaavoituspäätökset ohjaavat yritysten sijoittumista. Elinkeinoelämän näkökulmasta nopeat kaavoituspäätökset antavat mahdollisuuden reagoida markkinatilanteisiin, ja joustava kaava antaa yrityksille vapauksia rakentaa lisää tarpeen vaatiessa. Yritykset voivat myös pyrkiä käyttämään lainsäädäntöä ja kaavoitusta saadakseen erityisaseman tietyssä sijainnissa. Vaikuttaminen erilaisin keinoin julkiseen päätöksentekoon liiketaloudellista etua tavoitellen on yleismaailmallinen ilmiö (Loikkanen & Laakso 2004, s. 229.)

Suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa toteutussuunnittelu ja rakentaminen kuuluu tyypillisesti yrityksen vastuulle, kun taas kaavoitus ja rakennuslupamenettely on kunnan toimialaa. Tontinluovutus yritykselle perustuu yhä useammin kilpailuun. Mikäli tontinluovutuskilpailu käydään vasta, kun kaava on lainvoimainen, toteuttajaksi valitaan yritys, joka on esittänyt kaupungin mielestä parhaan suunnitteluratkaisun. Jos taas kilpailu käydään jo aiemmassa kaavavaiheessa, jossa kilpailijoiden ideat otetaan huomioon kaavan laadinnassa, ja parhaan ratkaisun toteuttanut yritys valitaan hankkeen toteuttajaksi. Tässä tapauksessa kaupunki on kilpailuttanut tulevan yhteistyökumppanin ja kyseessä on kumppanuuskaavoitus (Kuntaliitto 2008, s. 12.)

Julkisen ja yksityisen sektorin rajan hämärtyminen on ajanut kaupunkisuunnittelua neoliberaalimpaan suuntaan, mutta tämä ei ole tapahtunut ilman ristiriitoja. Julkisen ja yksityisen rajaa on aiempaa vaikeampi piirtää johtuen esimerkiksi julkishallinnon hajautumisesta ja yksityistämisestä (Alexander, 2008.) Jotta voidaan ymmärtää julkisen ja yksityisen sektorin rajapintaan liittyviä ristiriitoja kaupunkisuunnittelussa, on tarpeen luokitella näitä yleisemmin myös yhteiskunnan muilla alueilla, joita esimerkiksi Taşan-Kok (2012, s. 12–14) luokitteli tarkemmin.

Valtasuhteet julkisen sektorin, yritysten ja yritysten välillä kasvavat jatkuvasti epätasaisesti. Yleinen kehityssuunta on, että valtio luopuu hyvinvointipalveluiden tuottamisesta, ja vastuu sosiaali- ja terveystalvveluista ovat aiempaa enemmän yksilön henkilökohtaisella vastuulla. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että julkishallinto menettäisi merkitystään, vaan käytännöt ja instituutiot toimivat uudella tavalla. Rajat julkisten organisaatioiden ja yritysten välillä ovat myös muuttuneet aiempaa häilyvämmiksi.

Täysin julkisten palveluiden sijaan neoliberaalisssa yhteiskunnassa suositaan yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuussopimuksia (PPP) keskeisten julkisten palveluiden tuottamisessa. Tällä pyritään transaktiokustannusten pienentämiseen, ja luottamaan yksityisen sektorin luontaiseen pyrkimykseen tuottaa samat palvelut kustannustehokkaammin. Yrityksillä on myös aiempaa suurempi rooli lainsäädännössä ja politiikassa, kun ne pyrkivät vaikuttamaan näihin tekemällä yhteistyötä julkishallinnon kanssa. Edellä mainitut tekijät johtavat usein siihen, että julkishallinto ottaa suurimmat riskit, mutta voitot päätyvät yrityksille (Taşan-Kok 2012, s. 12–13).

Myös Hytönen kirjoitti julkisen vallan uudelleen jakautumisen vaikutuksista kaupunkisuunnitteluun väitöskirjassaan. Hytösen (2019a, s. 9–10) mukaan vaarana on, että paikallisen vallan lisääminen johtaa lyhytjänteisempään suunnitteluun ja liioiteltuun markkinareagoivuuteen. Hytönen esittää väitöskirjassaan, että mikäli kaavoitus nähdään kapeasti kaupunkien ja seutujen elinvoimaa edistävänä työkaluna, pitkäjänteisen suunnittelun periaatteet ja yhteiskunnan kokonaisedun edistäminen ovat uhattuina. Tulevaksi kehityssuunnaksi työssä esitetään jo tapahtuneen kuntien vastuiden kasvattamisen lisäksi riittävää tukea ja valvontaa valtion keskushallinnolta, sekä kestäväää kehitystä edistävää ja nykyistä velvoittavampaa lainsäädäntöä.

Neoliberaalin ideologian ajatuksena on, että markkinat toimivat itseohjautuvasti, vaikka ilman julkisen vallan puuttumista asiaan markkinat toimivat epätäydellisesti aiheuttaen esimerkiksi sosiaalisia ongelmia ja epätasaista alueiden kehittymistä. On myös

ristiriitaista, että vaikka halutaan mahdollisimman vähän julkisen vallan väliintuloa, markkinatalous ei toimi ilman julkista sääntelyä. Mitä enemmän yritykset saavat valtaa, sitä vaikeampi julkishallinnon on valvoa yhteistä etua ja puuttua näiden toimintaan. Julkishallinnon on joskus haastava työskennellä yritysten kanssa siten, että työskentely etenee yritysten edellyttämällä, mutta samaan aikaan kansalaisten silmissä hyväksyttävällä tavalla. Yhden lisätekijän vapaiden markkinoiden ja valtioiden väliseen ristiriitaisuuteen tekee nationalismi, kun idea paikallisen suosimisesta vaikuttaa julkisen vallan ja yritysten väliseen yhteistyöhön. Sama näkyy myös alueellisella tasolla, paikallisten yritysten toimintaan suhteessa muihin ulkopuolella toimiviin kilpailijoihin (Taşan-Kok 2012, s. 13–14).

Kun tarkastelun siirtää neoliberaalista yhteiskunnasta yleisemmin kohti neoliberaalia kaupunkisuunnittelua, kaupungin suunnittelijoiden muuttunut rooli aiheuttaa ristiriitoja. Kun asiantuntijoiden aiempaan asemaan nähden valtaa on riisuttu pois, nousee esiin kysymys vastuusta. Neoliberaalissa kaupunkisuunnittelun mallissa suunnittelijoiden rooli on lähinnä tarjota informaatiota, ja antaa suosituksia asiakkaille eli valtaa käyttäville osallisille, kuten yrityksille ja yksittäisille kansalaisille. Tällöin suunnittelijoilla on taipumuksena ”pestä kätensä” kaikista riskeistä ja antaa suosituksia turvallisista ratkaisuista, mikä puolestaan heikentää suunnittelun tehokkuutta ja innovatiivisuutta (Smith & Coombes, 2012, s. 147–48.)

Loopman ja Dirckx (2012, s. 113–115) esittävät, että neoliberaali suunnittelu on vaikuttanut Belgiassa negatiivisesti kaupunkien sosiaaliseen koheesioon. He väittävät, että kaikilla ei ole tasavertaisia mahdollisuuksia vaikuttaa suunnitteluun. Kun kaupunkilaisilla ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa ja saada tietoa meneillä olevista hankkeista, myös alueen kehityksen kannalta hyödylliset hankkeet ovat herättäneet vastustusta. Eniten vastustusta aiheuttaneet hankkeet olivat niitä, joilla oli vähän arvoa koko yhteisölle, mutta esimerkiksi ympäristön kannalta negatiivisia ulkoisvaikutuksia. Kaikkein eniten muutosvastarintaa herättävät hankkeet, jotka tulevat lähelle ihmisen asumistilaa, tämä tunnetaan kaupunkikehittämisessä NIMBY (*not in my backyard*) -

ilmiönä. Tutkijoiden mukaan neoliberaalisissa kaupunkisuunnittelussa asukkaiden vastapuoli eli hanketta toteuttavat yritykset ovat useimmiten niin paljon voimakkaampi peluri, että kokemuksen, rahan ja poliittisen vaikutusvalan myötä saattavat hankkeet usein päätökseen.

Sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien puuttuminen kaupunkisuunnitteluun voidaan nähdä haitallisena asiana poliitikkojen ja virkamiesten keskuudessa, kun ajatellaan alueen kilpailukykyä ja yhteiskunnalle koituvia kustannuksia (Taşan-Kok 2012, s. 17.) Raco (2012, s. 44, 55) kirjoittaa osallisuuden ajatuksen kaupunkisuunnittelussa Britanniassa olevan lähtöisin ajatuksesta, että ihmisten sosioekonominen syrjäytyminen on pikemminkin seurausta haluttomuudesta osallistua yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kehitykseen, jota on yritetty paikata heikommassa asemassa olevia osallistavilla toimenpiteillä. Tätä ajattelutapaa on kritisoitu siitä, että tarkoituksena on ollut kääntää huomio yhteiskunnan tasolla olevista ongelmista ja vapaiden markkinoiden epäonnistumisesta yksilön vastuulle. Taşan-Kok (2012, s. 17) toteaa, että yritystoiminnalla on taipumus kasautua ilman julkista ohjausta, jolloin syntyy muusta kaupungista eriytyneitä eliitin alueita.

Kun vastuuta oman ympäristön kehittämisestä siirtyy julkiselta sektorilta kansalaisille, tavoitteena on, että kansalainen ajattelisi vastuullisemmin ja yrittäjämäisemmin, ja prosessi olisi tällöin alhaalta ylöspäin suuntautuva (Taşan-Kok 2012, s. 17.) Van Dyckin mukaan (2012, s. 129–130) tämän tyyppinen osallisuus voimaannuttaa kansalaisten ja eri yhteisöllisten organisaatioiden rooleja kaupunkikehittämisessä ja samanaikaisesti vähentää muutosvastarintaa. Samassa yhteydessä huomattiin, että uusien toimijoiden ottaminen mukaan suunnitteluun johtaa hyödyllisempään ja monipuolisempaan maankäyttöön kaupungissa.

2.2 Kaupunkisuunnittelun kommunikatiivisuus

Nykykäsityksen mukaan kaupungin kehittämisessä julkisen sektorin tulee olla aloitteellinen ylläpitäessään eri toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja edistäessään

verkostoitumista. Julkiset toimijat, yritykset, järjestöt ja asukkaat tulisi saada toimimaan keskenään vuorovaikutteisesti, tuoden esiin omia näkökulmiaan. Ideana on, että kommunikatiivisen rationaalisuuden mukaan eri ratkaisuvaihtoehdot käydään läpi ja niitä vertaillaan rationaalisesti. Tämän jälkeen paras ratkaisu valitaan toteutettavaksi, tai käsiteltävistä vaihtoehdoista muokataan uusi vaihtoehto toteutettavaksi. Tämän Jürgen Habermansin (1981) kehittämän teorian ongelmaksi koituu usein se, että valta on jakautunut epätasaisesti, ja tällöin heikompien osapuolten on alistuttava voimakkaampien tahtoon (Koskiahho 2000, 15–16.)

Kommunikatiivinen suunnittelu syntyi kritiikkinä rationaaliselle ja kokonaisvaltaiselle suunnitteluajattelulle. Tällaisessa suunnittelutavassa asiantuntijat ovat ”maestroja”, ja päämääränä on kokonaisvaltaisuus ja objektiivisuus. Rationaalinen suunnittelu pohjautuu laskemiseen ja arviointiin, kun taas kommunikatiivinen suunnittelu perustuu vuorovaikutteiseen viestintään. Kommunikatiivisessa suunnittelussa pyritään joustavuuteen, moniäänisyyteen, vuorovaikutukseen ja oppimiseen. Tieto syntyy jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, eikä aiempaan tapaan kontekstin ulkopuolisessa objektiivisuuteen pyrkivässä todellisuudessa (Jauhiainen & Niemenmaa 2006, 61–62.)

Kommunikatiivisessa osallisuudessa järjestävän tahon tulee ottaa huomioon se, että vapaata kommunikaatiota on vaikea saada syntymään tilanteessa, jossa osallisilla on valta-asema toisiinsa nähden, ja tämän ylitse pääseminen vaatii paljon järjestävältä taholta (Koskiahho 2000, 15–16.) Jauhiainen ja Niemenmaa (2006, s. 64) toteavat, että vie aikaa, ennen kuin rationaalisen järjestyksen omaksunut suunnittelija oppii kuuntelemaan, puhumaan ja toimimaan erilaisten osallisten kanssa. Leinin (2000, s. 67–68) mukaan Habermansin teoriaa ei tulekaan ymmärtää toiminnan ohjeena vaan ideaalimallina. Kommunikatiivisen rationalismin yksi lähtökohta on hyväksyä poliittisuus, joka ohjaa suunnittelua ja päätöksentekoa. Kommunikatiivisuus on pyrkimystä yhteisymmärrykseen, jossa tähän pyritään argumentaation avulla. Tällöin toinen ihminen nähdään välineenä omiin tavoitteisiin pääsemisessä, ja toimija miettii, miten

saisi argumentoitua siten, että toinen ihminen toimii toimijan haluamalla tavalla. Tämä ei kuitenkaan ole aina riittävää, sillä toisinaan toimijoiden on löydettävä asiasta yksimielisyys ja päädyttävä yhteiseen ratkaisuun. Kommunikaatioteorian merkitys kaupunkisuunnittelussa on ymmärtää suunnittelutyöhön liittyviä sosiaalisia prosesseja.

Kommunikatiivisessa suunnitteluteoriassa Habermans erotti myös toisen yhteistoimintaa ohjaavan rationaliteetin; strategisen rationaliteetin. Tämä eroaa kommunikatiivisesta suunnitteluteoriasta siten, että oman edun maksimointi on tässä mallissa teoriassakin hyväksytty yhteisesti asetettujen sääntöjen puitteissa. Vaikka kommunikatiivinen rationaliteetti on strategista rationaliteettia perustavampi, sen voi nähdä olevan nyky-yhteiskunnassa liian tehoton malli käytännössä sovellettavaksi, joten strategista rationaliteettia hyödynnetään jatkuvasti enemmän. Suunnittelun rationaalisuus voikin perustua kommunikatiivisuuteen, strategisuuteen, tai näiden yhdistelmään. Vaikka strateginen suuntaus on nähty spatiaalisessa suunnittelussa toimivampana mallina käytännössä sovellettavaksi, strategisuus on jäänyt teoreettisessa keskustelussa vähemmälle huomiolle, mahdollisesti johtuen käsitteen liittämisestä 1970-luvulla vallalla olleeseen kokonaisvaltaisen suunnittelun perinteeseen (Granqvist et al. 2019, s. 12–13.)

Paikallista vuorovaikutusta painottavan suunnitteluteorian soveltaminen Suomessa samalla tavalla kuin angloamerikkalaisissa maissa aiheuttaa Hytösen (2019, s. 9) mukaan ristiriitoja, kun edustuksellisen demokratian instituutiot, suunnittelijoiden asiantuntemus ja institutionaalinen luottamus jäävät vähemmälle huomiolle. Vaikka kommunikatiivisen suunnittelun tavoitteena on laajentaa suunnittelussa huomioon otettavien intressiryhmien joukkoa, tulos voi olla lopulta päinvastainen, kun kapean paikallisfokuksen myötä esimerkiksi joitain ympäristöarvoja voidaan jättää huomioimatta, ja yleisen edun käsite voi olla aiempaa kapeampi. Hytösen väitöskirjan keskeinen argumentti onkin, että kommunikatiivisen suunnitteluteorian soveltaminen suomalaisen yhteiskuntaan sopimattomalla tavalla voi johtaa suunnittelun markkinaehtoitumiseen ja lyhytjänteisyyteen.

Granqvist et al. (2019, s. 13–14) loivat Turun kaupungin strategista spatiaalista suunnittelua kuvaavan mallin, jonka tarkoituksena on lisätä ymmärrystä kahden rationaliteetin merkityksestä käytännön suunnittelutyössä. Toimintaa on jäsenneilty strategisen rationaliteetin analyysikehikolla, joka luokittelee ilmiön neljään eri luokkaan. Mallin tarkoituksena on tunnistaa molempien rationaliteettien kytkökset kaupungin tehdessä yhteistyötä ja kilpaillessa eri sidosryhmien ja julkisten organisaatioiden kanssa. Yhteistyön rinnalle on nostettu kilpailu, millä on suuri merkitys strategista johtamista käsittelevässä kirjallisuudessa. Kilpailu onkin tullut yritysmaailmasta yhä vahvemmin myös julkishallintoon, mikä näkyy esimerkiksi kilpailuna asiantuntijoista ja jatkuvasti pienenevistä taloudellisista resursseista.

Analyysikehikko on muodostettu nelikentäksi, jossa rationaliteettien lisäksi on erotettu kilpailun ja yhteistyön toimintaorientaatiot. Toisin kuin Habermanin alkuperäisen teorian ajatuksena oli, kirjoittajat näkevät, että kommunikatiivinen rationaliteetti ei rajoitu ainoastaan yhteistyöhön, vaan voi kuvata myös kilpailutilannetta, jossa toimijat hyödyntävät keskinäistä kilpailutilannetta uusien ideoiden tuottamiseen, monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen ja ymmärryksen lisäämiseen eri toimintavaihtoehtoista. Poiketen Habermansin kommunikatiivisuudesta, strateginen rationaliteetti hyväksyy, että toiminta on oman edun maksimoimista, jolloin pyrkimys yhteisymmärrykseen jää pois ja osapuolet ymmärtävät toistensa intressit ja pyrkimykset. Strateginen rationaliteetti voidaan jaotella edelleen kilpailun ja yhteistyön muotoihin, erona näillä on, pyritäänkö käymään kilpailua olemassa olevista resursseista, vai luomaan yhdessä uutta toisten puutteita täydentäen ja synnyttämään pysyvämpiä kumppanuuksia (Granqvist et al. 2019, s. 14, 16–17.)

Lapintie (1999, s. 8) pohtii kommunikatiivisen suunnitteluteorian suhdetta käytäntöön. Tämä ei ole yksiselitteistä, sillä edellä mainittujen syiden lisäksi on haastavaa rakentaa prosessi, jossa strategista ajattelua voidaan käyttää hyväksi, mutta osanottajat eivät käytä prosessia ainoastaan omaksi edukseen. Tällöin voidaan pohtia, voidaanko

yhteisymmärrystä lopulta saavuttaa, tai ovatko osapuolet orientoituneet yhteisymmärrykseen Habermansin kuvailemalla tavalla. Kajanojan (1996, s. 30–31) mukaan vallan vaikutuksen sivuttamisen lisäksi kommunikatiivista teoriaa voidaan kritisoida siitä, että tasa-arvo ei päde kaikissa keskustelutilanteissa, sillä kaikkia asian osapuolia ei ole mahdollista saada osallisiksi keskusteluun. Esimerkiksi kun kyse on ekologisista asioista, keskustelun yhtenä osapuolena tulisi tällöin olla luonto. Tehdyillä päätöksillä on usein kauas kantoisia vaikutuksia, mutta tulevien sukupolvien saaminen mukaan keskusteluun on mahdotonta.

Kilpailun ja yhteistyön rationaliteetteja paikallisessa mittakaavassa on hyödynnetty käytännössä Granqvistin ym. (2019, s. 19) mukaan paikallisessa mittakaavassa esimerkiksi Turussa keskustan ja Tiedepuiston kehittämisessä. Yhteiseen visiointiin osallistui laaja joukko paikallisia sidosryhmiä, esimerkiksi yrityksiä, kulttuuritoimijoita ja opiskelijajärjestöjä. Strategisen rationaliteetin mukaisesti kaikki osapuolet hyötyvät yhteisestä visioinnista, mutta osallistujan näkökulmasta osallistuminen varmistaa, että heidän omat tavoitteensa tulevat strategiassa huomioiduksi. Yhteiset tavoitteet eivät olleet ennalta päätettyjä, vaan muotoutuivat prosessin aikana, kommunikatiivisen rationaliteetin mukaisesti. Kaupunki hyödynsi myös ideakilpailuja joissain kohteissa, kommunikatiivisen rationaliteetin hengessä.

2.3 Osallisuus kaupunkisuunnittelussa

Osallistaminen ilmestyi kaupunkien agendoille ja kehittämisprojekteihin ennen kaikkea maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen myötä, mutta myös jo tätä edeltäneen vuoden 1995 kuntalain uudistuksen myötä. Harjula ja Prättälä (2015, s. 23–24) toteavat, että uudessa kuntalaissa osallistaminen tuli osaksi kuntia koskevaa lainsäädäntöä, mutta vielä tässä vaiheessa säädös koettiin enemmän pedagogiseksi kuin velvoittavaksi, vaikka säännöksen mukaan kunnanvaltuuston on pidettävä huolta kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista.

Hämäläisen (2019, s. 170–171) mukaan kommunikatiivisen siirtymän myötä kaupunkien hallintoyksiköt alkoivat kutsua eri intressiryhmiä osallistumaan kehittämiseen edustuksellisen demokratian rinnalla. Samassa yhteydessä julkishallinnossa alettiin ajatella kansalaisten olevan aiemman toimenpiteen vastaanottajan sijaan aktiivinen asiakas, joita sitoutetaan kaupungin prosesseihin ja joiden kanssa vuorovaikutetaan tasapuolisesti. Kansalaisista tuli kehityskumppaneita, ja alettiin puhua kansalaisten olevan neljäs osapuoli innovaatiopolitiikassa laajentamaan perinteistä yritysten, julkisten organisaatioiden ja yliopistojen muodostamaa kolmoiskierrettä. Koskiahon (2000, s. 40–41) käyttäkin kansalaisesta nyky-yhteiskunnassa termiä stakeholder-kansalainen, tällainen kansalainen voi toimia yhteiskunnassa yhtä aikaa toimijana, agentin roolissa, hyödyn, palveluiden, ja etujen vastaanottajana, sekä uhrin roolissa eli yhteiskunnan toiminnan negatiivisten vaikutusten vastaanottajana.

Isolan ym. (2017, s. 21) mukaan osallisuustyö kytkeytyy myös uuden julkisen hallinnan viitekehykseen, jossa suljetun ja yksittäisen organisaation sijaan painotetaan verkostojen suhteita ja johtamista. Kansalainen nähdään aktiivisena jäsenenä, joka voi osallistua yhteisönsä kehittämiseen ja toimintojen toteuttamiseen. Osallisuutta edistävä kehittämistyö tapahtuu hallintasuhteiden ja palvelujärjestelmän alueella, joita ei voida johtaa perinteisillä hierarkkisilla johtamismenetelmillä. Neloskierremallin ihannetapauksessa eri toimijat, joita ovat demokraattinen hallinto, yritykset ja yrittäjämäiset toimijat, kansalaisyhteiskunta ja alueen korkeakoulut, vaikuttavat Luodon ja Virkkalan (2017, s. 12) mukaan tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Kun toimijat pohtivat aidosti alueen kehitykseen liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita, syntyy parhaimmillaan innostava ja luovaa tekemistä edistävä tiivis verkosto, ja tällöin muodostuu positiivinen ja itseään vahvistava kierre. Alue myös tunnistaa omat vahvuutensa ja mahdollisuutensa, ja alue on vahvasti verkostoitunut myös alueen ulkopuolisiin toimijoihin.

Maankäyttö- ja rakennuslain muutos vuonna 2000 ohjasi kaupunkien rakentamista ja maankäytön suunnittelua uuteen suuntaan. Laakso ja Loikkanen (2004, s.223–224)

väittävät, että tuolloin kuntien valta kaavoituksesta kasvoi ja valtion valvonta väheni, kun Ympäristöministeriö ja ympäristökeskukset eivät enää vahvistaneet kaavoja, vaan ne olivat lainvoimaisia jo kunnanvaltuustojen päätösten jälkeen. Muutoksen tavoitteena oli nähdä kaavoitus aiempaa kokonaisvaltaisempana prosessina, joka syntyy eri toimijoiden vuorovaikutusprosessin tuloksena. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi tiedottamista ja osallistumista koskevassa lainsäädännössä. Aiemmassa rakennuslaissa painopiste oli lähinnä rakentamisessa, koska aikana, jolloin laki oli suunniteltu, rakennettiin paljon uutta. Nykyään suurin osa kaavoista laaditaan jo rakennetuille alueille, jolloin kaavoituksessa korostuu alueen nykyisen rakenteen ja ympäristön huomioon ottaminen. Tällainen kehitys on Hämäläisen (2019, s. 171) mukaan johtanut siihen, että voimakkaasti kasvavissa kaupungeissa viranomaisten ja kaupunkilaisten näkemykset muutoksen suunnasta voivat erkaantua aiempaa enemmän toisistaan. Myös informaatioteknologian voima on tehnyt hankkeiden vastustamisesta aiempaa helpompaa.

Alkuperäistä lakia on muutettu useampaan kertaan entistä enemmän kuntien itsevaltaa painottavaksi. Nermes ja de Anna (2019, s. 6–8) väittävät, että erityisesti Sipilän hallituskaudella voimaan tulleen norminpurku-uudistuksen myötä ELY-keskuksilta käytännössä vietiin puhe- ja valitusoikeus kaavoitukseen liittyen. Tämä uudistus jakoi mielipiteitä, joidenkin kansanedustajien mielestä kunnanvaltuutetut eivät tarvitse viranomaista laillisuudenvalonnan päällystäjiksi. Toiset edustajat taas olivat huolissaan siitä, että kunnat voivat tehdä lyhytnäköisiä päätöksiä, joiden valvonta jää yksityishenkilöiden vastuulle. Nykyään viranomaisten valvontavastuulla on ainoastaan laillisuus, eli maankäyttö- ja rakennuslain pykälien noudattaminen. Kaavan tarkoituksenmukaisuutta sen sijaan ei enää arvioida.

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on, että vuorovaikutus osallisten kanssa aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kun merkittävän kaavan yhteydessä vuorovaikutuksen muotojen on oltava monipuolisia, vain muutamia maanomistajia tai asukkaita koskevien kaavamuutosten yhteydessä riittää suppeampi vuorovaikutus. Jarva (2005, s- 66–68) listaa mahdollisia tiedottamisen ja osallistamisen muotoja, joita ovat

esimerkiksi kuuluttaminen lehdissä ja internetissä sekä maanomistajien lähestyminen kirjeitse, kyselylomakkeet, haastattelut, yleisötilaisuudet, työryhmät, seminaarit, paikanpäällä käynnit yhdessä osallisten kanssa sekä kaavanäyttelyt. Laissa on myös säädetty, kuinka kauan ja missä tiedotuskanavissa kaavaehdotusten on oltava julkisesti nähtävillä.

Laakson ja Loikkasen (2004, s. 229) mukaan yritykset voivat myös muiden osallisten tapaan esittää mielipiteensä kaavaa valmisteltaessa, tai valittaa siitä hyväksymisen jälkeen. Maankäyttö- ja rakennuslaki sisältää myös useita säädöksiä koskien elinkeinoelämää, esimerkiksi asemakaavan laatiminen tuo mukanaan ympäristövaikutusten selvittämisen. Myös edellytysten luominen palveluiden alueelliselle saatavuudelle on osa kaavan asemakaavan sisältövaatimusta. Kaavassa on oltava riittävästi tiloja elinkeinoelämää varten, mutta kaavoituksella ei voida muuten vaikuttaa näiden syntymiseen tai pysyvyyteen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 63 § (MRL, 1999) mukaan kaavaa laadittaessa on tehtävä riittävän aikaisessa vaiheessa suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelystä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Kaavoituksen vireilletulosta tulee ilmoittaa siten, että osalliset voivat saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista ja osallistumismenettelystä. Suunnitelman laajuus vaihtelee kaavan merkityksen mukaan. Jarva (2005, s.63) listaa, että osallistumis- ja maankäyttösuunnitelmassa tulisi mainita ainakin millaisesta kaavasta on kyse, mitä kaavoitus koskee, mitkä ovat suunnittelun lähtökohdat, ketkä katsotaan osallisiksi, miten tiedotus ja osallistaminen on järjestetty, miten viranomaistoiminta on järjestetty, mitä ja miten vaikutuksia selvitetään ja on selvitetty sekä millä tavalla kaavoitusprosessi etenee.

Myös Euroopan unionin tasolla osallisuuden on kiinnitetty huomiota, ja aluesuunnittelu on jo pitkään ollut Euroopan neuvoston toiminnan kohde. Jo 1980-luvulla Euroopan neuvoston alueministerikokous loi eurooppalaisen aluesuunnittelun peruskirjan, jossa yhtenä periaatteena mainittiin kansalaisten suunnittelumenettelyyn osallistumisen

tärkeys. Pohjoismaissa tätä kirjausta ei kuitenkaan tuolloin koettu tarpeelliseksi, sillä Pohjoismaiden maan- ja alueidenkäyttösuunnittelua koskeva lainsäädäntö täytti jo tuolloin Euroopan neuvoston vaatimukset kansalaisten osallistamisesta suunnitteluun (Mäkelä 2000, s. 58–59.)

Informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehittyminen on avannut uusia mahdollisuuksia osallistavaan kaupunkisuunnitteluun. Jauhiaisen ja Niemenmaan (2006, s. 256–257) mukaan osallistamisen kehittämishankkeet ovat keskittyneet esimerkiksi virtuaaliseen verkko-osallistamiseen, ja suunnitteluorganisaatioihin on palkattu vuorovaikutteisen suunnittelun ammattilaisia. Internet onkin kaupunkisuunnittelun välineenä kehittynyt yksisuuntaisen tiedottamisen kanavasta aidon ja aktiivisen vuorovaikutuksen alustaksi. Jauhiainen ja Niemenmaa kuitenkin muistuttavat siitä, että internetin kautta vaikuttaminen ei saa korvata kokonaan perinteisiä osallistumisen kanavia, koska kaikilla ei edelleenkään ole tarvittavaa teknologiaa ja osaamista verkon kautta vaikuttamiseen. Myös paikkatietopankit ovat helpottaneet kaavoista tiedottamista. Esimerkiksi julkiset karttapalvelut, joissa kaavat ovat nähtävillä, ovat helpottaneet kuntalaisten osallistumista.

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistaminen on parhaillaan vireillä, tavoitteena on, että uudistus saadaan eduskunnan käsittelyyn syysistuntokaudella 2021. Nykyisen lain säätämisen jälkeen alueidenkäytön ja rakentamisen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi, ja muutos haastaa nykyiset suunnittelu- ja ohjausjärjestelmät, joten on ilmennyt tarve nykyisen suunnittelujärjestelmän ja rakentamisen sääntelyn uudelleen tarkastelulle. Esimerkiksi digitalisaatio, ilmastopolitiikka, alueiden erilaistuminen, väestönmuutokset ja kaupunkiseutujen kasvu ovat luoneet uusia kysymyksiä, joihin uudella lainsäädännöllä on tavoitteena vastata (Kuntaliitto, 2020.) Kun nykyisessä laissa vuorovaikutuksen toteuttamistavoista ei säädetä kovin tarkasti ja velvoittavasti, on Ympäristöministeriön esityksen (2018) mukaan vuorovaikutuksen kehittäminen yksi uuden lain avainpykälästä. Uuden lainsäädännön osallistumista ja vuorovaikutusta koskevissa tavoitteissa mainitaan esimerkiksi verkkoaiivoriihet, sidosryhmävuoropuhelu,

teemakeskustelut, työpajat, seminaarit, kansainvälinen yhteistyö, viestintä ja sosiaalinen media.

Leino kirjoittaa Tampereen Vuoreksen suunnittelun kansalaisosallistumista käsittelevässä väitöskirjassaan (2006, s. 146), että osallistumisprosesseissa kiinnitetään liian usein huomiota siihen, että prosessit ovat lainsäädännöllisesti oikein toteutettuja. Leinon mukaan esimerkiksi Vuoreksessa lainsäädännöllinen osallistaminen tehtiin oikein, mutta menettelyn oikeellisuus vei liikaa huomiota sisällöllisiltä kysymyksiltä. Tutkimus Tampereella (Tampereen kaupunki, 2005) osoittaaakin, etteivät suunnittelijat välttämättä halua osallistua lainkaan kaavan tarpeellisuutta ja tarkoituksen määrittelyä koskevaan julkiseen keskusteluun. Baetenin (2012, s. 38–39) mukaan myös Ruotsissa jatkuvasta osallisuuskeskustelusta huolimatta osallistamisella ei ole ollut vaikutusta siihen, toteutetaanko jokin hanke lopulta vai ei, vaan tällä on ollut vaikutusta lähinnä yksityiskohtiin ja luodaan median välityksellä kansalaisille positiivista kuvaa meneillään olevasta hankkeesta esimerkiksi ideakilpailujen kautta.

Suorasta osallistumisesta keskusteltaessa törmätään myös näkemykseen, että se uhkaa edustuksellista demokratiaa. Leinon (2006, s. 148–149) mukaan kansalaisten suoran osallistumisen nähdään olevan politiikan totuttujen normien, käytäntöjen ja valtasuhteiden vastainen. Voidaan myös ajatella, että suomalainen demokratiajärjestelmä on ristiriidassa poliittisen keskustelun ja väittelyn kanssa, vaan oman ehdotuksen kanssa ristiriidassa olevat ajatukset ammutaan alas niiden sisältöihin juuri tutustumatta. Leinon näkemyksen mukaan tämä johtuu osittain suomalaisten passiivisesta poliittisesta kulttuurista, jossa spontaanit ideat näyttävät epäilyttävinä. Kansalaisten osallistuminen on esimerkiksi Vuoreksen suunnitteluprosessissa ollut projektiluonteista, mikä on esimerkiksi kansalaisjärjestöissä ollut jo pitkään organisoitumisen tapa.

Sainion (1994, s. 83) mukaan julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan välisessä osallistumisessa ongelmana on ollut julkisen vallan pyrkimys valita itse vuorovaikutuksen

toteuttamisen menetelmät. Hän mainitsee kansalaisten kokevan erilaiset neuvostot ja elimet liian raskaiksi ja vaikuttavuudeltaan heikoiksi. Poliitikkojen pyrkimyksenä on ollut tällöin ikään kuin viedä heille itselleen sopivat päätöksentekotavat kansalaisten tasolle. Kansalaiset voivat kokea erilaiset neuvostot ja elimet liian raskaiksi ja vaikuttavuudeltaan heikoiksi.

Leinon (2006, s. 146–147) mukaan Vuoreksen tapauksessa huomataan, että suunnittelussa kohtaavat kahdenlaiset vaatimukset laillisuudesta, aktiiviset kansalaiset peräänkuuluttavat lain vaatimaa oikeutta osallistua suunnitteluun, kun taas virkamiehet painottavat yhteisen edun painoarvoa ja edustuksellisen demokratian mukaista päätöksentekoprosessia. Nermes ja de Anna (2019, s. 10–11) kyseenalaistavat myös omassa tekstissään virkamiesten toiminnan kaavoituksen osalta aina yleisen edun ja kansalaisten parhaaksi. He näkevät ongelmallisena, että maankäyttö- ja rakennuslaki ei määrittele selvitysmenettelyä, eikä millaista asiakirjaa voi kutsua selvitykseksi, joten kunnat voivat teettää halutessaan omaan agendaan sopivia selvityksiä. Nermes ja de Anna nimittävätkin kunnanhallinnon viranomaisten asiakirjoja ”virkamiesten pöytälaatikkoproosaksi”, joista kuntalaisille ja luottamushenkilöille voi jäädä epäselväksi, mitkä selvityksiksi nimetyt asiakirjat ovat virallisista päätöksistä kertovia asiakirjoja, ja mitkä mielipidekirjoituksia.

Julkisen hallinnon kiinnostus lisätä osallistumismahdollisuuksia pohjautuu osittain myös huoleen edustuksellisesta demokratiasta ja laskeneesta äänestysaktiivisuudesta (Jauhiainen & Niemenmaa, 2006, s. 257). Hämäläisen (2019, s. 170) mukaan myös lama-ajasta seurannut vähentynyt kiinnostus vaikuttamiseen, globalisaation aiheuttama valtiokeskeisyyden ohentuminen sekä kestävän kehityksen esiinmarssi muuttivat vallalla olleita hallinnon käytäntöjä. Osallistumista on pyritty lisäämään myös valtionhallinnon toimesta erilaisilla osallisuushankkeilla, joissa on pyritty aktivoimaan esimerkiksi lapsia ja nuoria. Nermes ja de Anna (2019, s. 32) pohtivat Turun maankäytön suunnittelua koskevassa teoksessaan asiaa myös siltä kannalta, toteutuuko kuntalaisten osallisuus maankäyttöön kunnolla edes edustuksellisen kuntademokratian keinoin. Heidän

mielestään kunnallisen itsehallinnon käsittäminen vain kunnanvaltuuston enemmistön vallaksi on vastoin oikeusvaltioperiaatetta.

Nermes ja de Annan (2019, s. 33–35) esittävätkin, että kansalaisten ei haluta arvioivan kaavoitusta ja rakentamista, sillä siihen liittyy suuria taloudellisia intressejä. He antavat esimerkkinä Turun toriparkin, josta ei järjestetty kansanäänestystä, vaikka sitä vaadittiin kahteen otteeseen. Valtuutetutkaan eivät pääse päättämään maankäytön suurista kysymyksistä, vaan ne ratkaistaan jo valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa. Valtuustolle annetaan valtapuolueille mieleiset asemakaavat, ja valtuutetun oman mielipiteen muodostamista vaikeuttavat lyhyt perehtymisaika asiakirjoihin ja valtuustoryhmissä noudatettava ryhmäkuri. Nermes ja de Anna väittävät jopa, että päätöksiä uuden alueen kaavoittamisesta tai asemakaavan uudistamisesta ei tee kuntalaisten valitsema valtuusto, vaan virkamiehet ja poliittinen sisäpiiri. Asemakaavoituksen periaatteista ei tällöin käydä julkista keskustelua kuntalaisten kanssa tai kuntalaisten valitsemassa valtuustossa, vaan rakennusoikeuksia jaetaan pienessä piirissä ohi valtuuston ja kuntalaisten itsehallinnon.

Leinon (2000, s. 92) mukaan vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki jättää liikaa tulkinnanvaraa osallisten määrittelyn ja osallistumismenetelmien järjestämisen osalta. Lain tavoitteet jäivät toteutumatta, kun vastaan tulee käytännön toteutuksessa kuntatasolla paikallinen keskustelukulttuuri ja vallitsevat epäluulot. Hän kuitenkin toteaa näiden muuttuvan ajan mittaan, jolloin käytännön vuorovaikutus tulee muuttumaan ja kehittymään. Kommunikatiivisen suunnittelutavan lisäksi tässä on otettava huomioon myös rakenteellisten muutosten aikaansaaminen, joka puolestaan edellyttää poliittisia päätöksiä. Toinen konkreettinen kysymys koskee ihmisten oppimiskykyä ja sitä, miten ihmiset omaksuvat avoimen vuorovaikutuksen, johon he voivat suhtautua oppimisprosessina.

2.4 Ranta-alueen rakentaminen ja kaavoitus kaupungeissa

Ranta-alueiden kaavoitus kunnissa poikkeaa hieman muusta kaavoittamisesta, sillä niihin liittyy monia eri intressejä elinkeinoelämän, vapaa-ajanvieron ja ympäristön

näkökulmasta. Erityisesti ranta-alueen suunnittelua ja kaavoitusta ohjaavat myös pyrkimys positiivisten ulkoisvaikutusten edistämiseen. Laakson ja Loikkasen (2004, s. 207–208) mukaan kaavoituksen avulla tuotetaan positiivisia julkishyödykkeitä, kuten puistoja ja virkistysalueita, jotka hyödyttävät sekä asukkaita että yrityksiä. Kaavoitus vaikuttaa sekä kaupunkikuvaan että ympäristön laatuun, joka näkyy asukkaiden hyvinvoinnissa. Esimerkiksi teollisuusyrityksille sijainti lähellä satamaa ja kaupunkia olisi optimaalista, sillä näin ne hyötyvät hyvistä kulkuyhteyksistä, valmiista infrastruktuurista, sekä saatavilla olevasta työvoimasta. Tällöin ilman kaavoitusta teollisuusyrityksen aiheuttamat negatiiviset ulkoisvaikutukset jäisivät huomioimatta, ja haitat tästä koituisivat alueen asukkaille.

Viihtyisän ranta-alueen tyyppisen julkishyödykkeen ylläpito on kaupunkitalouden näkökulmasta kannattavaa niin kauan, kun hyödyt asukkaiden hyvinvoinnille ovat suuremmat kuin ylläpidon ja investointien aiheuttamat kustannukset. Toisaalta voidaan ajatella, että näitä ei tarvitse tarkasti mitata, mutta hyötyjen arvo heijastuu suoraan myös läheisten kiinteistöjen maan arvoon. Asukkaat ja yritykset paljastavat oman arvostuksensa maksamalla korkeampia hintoja maasta ja asunnoista, jotka sijaitsevat julkishyödykkeiden läheisyydessä (Laakso & Loikkanen 2004, 208–209.)

Nykyisen maankäyttö- ja rakennuslain keskeinen tavoite osallistamisesta näkyy selkeästi myös ranta-alueiden kaavoitusprosesseissa. Ranta-alueilla keskeisiä osallisia ovat alueiden maanomistajat, asukkaat, loma-asukkaat, vesialueiden omistajat sekä virkistykseen aluetta käyttävät kunnan muut asukkaat. Julkishallinnosta kunnan rakennus- ja ympäristöviranomaisten ohella muita osallisia voivat olla maakunnan liitto, naapurikunnat, tiehallinto, museoviranomaiset sekä merenkululaitos. Yhteisöllistä osallisista Jarva mainitsee maan tai veden omistajat, asukasyhdistykset, vesihuoltolaitokset, tie- ja vesiosuuskunnat, kalastajien ja veneilijöiden yhteisöt, virkistysalueyhdistykset, sekä ympäristö- ja luonnonsuojeluyhdistykset (Jarva 2005, s. 61.)

Laakso ja Loikkanen (2004, s. 161–163) analysoivat eri toimialojen yritysten sijoittumista kaupunkialueella, esimerkkinä pääkaupunkiseudun kunnat. He jaottelivat toimialoja sen perusteella, miten ne pyrkivät sijoittumaan suhteessa keskustaan. Keskustahakuisten toimialojen yritykset ovat valmiita maksamaan sijainnista keskustassa tai sen lähialueilla. Nämä ovat toimialoja, joissa tilaa tarvitaan yleensä vähemmän suhteessa tuotoksen arvoon, ja yritykset hyötyvät keskustan tarjoamista kasautumiseduista. Laakson ja Loikkasen (2000, s. 17) mukaan lähtökohtana kasautumisen eduille on, että kaupunkialueiden eri toimijat, yritykset ja ihmiset ovat lähekkäin. Kuljetus-, liikkumis- ja kommunikaatiokustannukset ovat tällöin alhaiset. Etu syntyy siitä, kun yritys hyötyy muiden saman alan tai muiden toimialojen yritysten läheisyydestä. Kilpailukyky paranee, kun lähekkäin sijoittuminen pienentää kustannuksia, ja yritykset pääsevät hyödyntämään alueen positiivisia ulkoisvaikutuksia.

Laakson ja Loikkasen (2000, s.19) mukaan kaupunkialueen kasvu lisää tiettyjen toimialojen yritysten myyntiä ja houkuttelee lisää yrityksiä alueelle. Tämä koskee ennen kaikkea niitä yrityksiä, joiden markkinat ovat nimenomaan paikalliset. Suurempi kaupunki mahdollistaa myös pidemmälle menevän erikoistumisen, sillä mitä erikoistuneempi ala on, sitä suuremman markkina-alueen se vaatii, ja tällöin kaupunki tulee kannattavammaksi sijaintipaikaksi yhä erikoistuneemmalle yritystoiminnalle. Kasautuminen tuo myös etua kuluttajille, sillä he hyötyvät kasvun myötä tulevasta kilpailusta ja tarjonnan monipuolistumisesta.

3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkielma on tapaustutkimus, joten tarkoituksena ei ole tuottaa yleispätevää tietoa, vaan tutkimus on paikkaan sidottu ja tieto on kontekstisidonnaista. Flyvbjergin (2001, s. 78–87) mukaan tapaustutkimuksessa teoriaa tarvitaan käsitteiden määrittelyyn ja tutkimuksen linkittämiseksi yhteiskunnalliseen kontekstiin, mutta olennaisempaa on tapaukseen liittyvien yksityiskohtien ja erityispiirteiden analysoiminen. Flyvbjerg kirjoittaa, että pahimmassa tapauksessa empiirisessä aineistossa esiintyvät yksityiskohdat katoavat, kun aineisto pyritään sovittamaan yhteen teoreettisen viitekehyksen kanssa.

3.1 Tutkimusmenetelmät

Ennen varsinaista aineistonkeruuta tutkimukseen sisältyi esitutkimuksena kaupungin virkamiehen haastattelu, jonka tarkoitus oli tarkentaa tutkimusaihetta, syventää tutkijan omaa ymmärrystä aiheesta ja pohjustaa varsinaista aineistonkeruuta. Haastattelu oli tutkimusmetodiltaan syvähaastattelu. Syvähaastattelussa eli avoimessa haastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä, ja vain ilmiö, josta keskustellaan, on ennalta määritelty. Syvähaastattelussa korostuu tutkittavan ilmiön mahdollisimman perusteellinen käsittely, jolloin ei ole harvinaista, että haastateltuja on vain yksi henkilö. Avoin haastattelu on ilmiökeskeinen, joten tutkimuksen viitekehys ei määrää haastattelun suuntaa. Ajatuksena on, että tutkimuksen viitekehys eli tutkijan oma tieto ilmiöstä helpottaa tutkijaa hahmottamaan tutkittavaa aihetta, mutta hän ei voi etukäteen tietää, miten tämä tieto tulee vaikuttamaan haastattelun suuntaan. Tutkijan intuitiiviset ja kokemusperäiset väliintulot ovat avoimessa haastattelussa sallittuja (Tuomi & Sarajärvi 2003, s. 78.)

Varsinaisena aineistonkeruumenetelmänä toiminut haastattelu oli luonteeltaan teemahaastattelu. Tällaisessa haastattelussa on Hirsijärven ja Hurmeen (2011, s. 47–48) mukaan kaikille haastateltaville yhteinen teema, josta keskustellaan. Haastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, sillä haastattelun

keskeisin aspekti eli teemat ovat kaikille samat. Teemahaastattelusta kuitenkin puuttuu muille strukturoiduille lomakehaastatteluille tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole kuitenkaan syvähaastattelun tapaan täysin vapaamuotoinen. Kaikkein olennaisinta on haastattelun eteneminen ennalta asetettujen teemojen mukaan, mutta yksityiskohtaisilla kysymyksillä ei ole merkitystä.

Päädyin tähän aineistonkeruumuotoon siksi, että haastateltavia oli pieni määrä, mutta heidän roolinsa yrittäjänä ranta-alueella vaihteli, joten kysymyksiä ei voinut esittää kaikille samassa muodossa. Kaikki haastateltavat saivat samat alustavat haastattelukysymykset, jotka oli otsikoitu kolmen eri teeman alle. Näiden tarkoituksena oli, että haastateltava sai valmistautua kertomaan itselle tärkeistä aiheista. Kysymysten muoto vaihtelikin teemahaastattelun periaatteiden mukaisesti eri haastateltavien välillä siten, että haastateltavat saivat kertoa itselleen merkityksellisistä aiheista ilman tutkimusmetodin aiheuttamaa rajausta.

Lähetin haastattelukutsun kahdelletoista eri yrittäjälle tai yritystoiminnan parissa työskentelevälle henkilölle tai organisaatiolle, joissain tapauksessa useampaan eri osoitteeseen. Etsin yhteystiedot pääasiassa yritysten verkkosivuilta, pääasiassa pohjautuen omaan tietoon ranta-alueella toimivista yrittäjistä, lisäksi sain haastatellulta virkamieheltä joitain yhteystietoja. Haastattelukutsut lähetin sähköpostin tai LinkedInin välityksellä. Sain yhteensä neljä vastausta, joista kolme lupautui haastateltavaksi, ja yksi ohjasi eteenpäin kysymään toiselta henkilöltä. Olisin toivonut yhtä tai kahta haastateltavaa enemmän, mutta kaikki haastateltavat edustivat kuitenkin hieman erilaista näkökantaa, joten sain mielestäni riittävän kuvan tutkittavasta aiheesta. Uskoisin, että vastausten määrään vaikutti osaltaan aiheen arkaluontoisuus, juuri kutsujen lähetysaikana meneillään olleet ravintolatoiminnan koronarajoitukset, yrittäjien kiireinen arki, sekä ruotsinkielisten korkeampi kynnys osallistua suomenkieliseen tutkimukseen, joita valtaosa haastatteluun kutsutuista oli äidinkieleltään.

3.2 Haastattelujen toteutus

Haastattelut toteutettiin sekä samassa tilassa että etäyhteyden avulla, siten että kaikille haastateltaville tarjottiin molempia vaihtoehtoja osallistua tutkimukseen. Virkamiehen syvähaastattelu oli kestoltaan noin 2 tuntia, yrittäjien teemahaastattelut 40–60 minuuttia.

Tutkimushaastattelut nauhoitettiin. Kaikille haastatelluille kerrottiin ennen nauhoituksen aloittamista mihin haastattelua käytetään, ja kaikille haastatelluille kerrottiin haastattelujen luottamuksellisuudesta. Tallentaminen sopi kaikille haastatelluille, ja kaikki haastattelut tehtiin loppuun asti, yrittäjien haastatteluissa etukäteen lähetettyjen teemojen mukaisesti. Tutkimuksen toteuttamisessa huomioitiin EU:n yleinen tietosuojasetus.

3.3 Aineiston analyysi

Syvähaastattelun analysointi oli muusta aineistonanalyysistä erillinen prosessi, mutta selkeyttääkseni tutkielman analyysin kahteen eri päälukuun tutkimuskysymysten mukaan, raportoin myös osia tästä haastattelusta aineiston analyysiluvuissa. Pääluvuissa 5 ja 6 raportoin teemahaastattelun aineistosta viittaamalla yrittäjiin, kun taas luvuissa esiintyvät virkamiehen kommentit on poimittu syvähaastattelusta. Ennen tapaamista virkamiehen kanssa olimme sopineet, että käymme tutkimuskohdetta tarkemmin läpi, esimerkiksi minkälaisia toimenpiteitä ja menettelytapoja alueella on toteutettu viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lisäksi yhtenä teemana oli kaupungin strategian merkitys ranta-alueen kehittämisessä. Ennen haastattelua tutkin Vaasan kaupungin strategiaa vuosille 2020–2021 ja poimin sieltä tutkimaani aiheeseen liittyviä teemoja.

Sisällönanalyysiä on tehty haastattelujen litteroinnin jälkeen luokittelemalla ja yhdistelemällä käsiteltyjä teemoja. Kaikki haastattelut on litteroitu ennen analyysivaihetta. Tuomen ja Sarajärven (2002, s. 105, 110–119) mukaan sisällönanalyysillä pyritään saamaan aineisto tiiviimpään ja yleiseen muotoon

johtopäätösten tekemistä varten. Aineistoa voidaan analysoida aineistolähtöisesti, jolloin teoreettiset käsitteet luodaan aineiston pelkistämisen ja ryhmittelyn jälkeen. Teorialähtöisessä analyysissä jo aineiston luokittelu perustuu teoreettiseen viitekehukseen. Analyysin jälkeen tuloksia tulee selittää ja tulkita esiin nousevien merkitysten kautta (Hirsijärvi ym. 2009, 229–230).

Työn sisällönanalyysissä on hyödynnetty molempia analyysimenetelmiä. Tutkimuskysymyksen yritysten ja julkisen sektorin välisestä vuorovaikutuksesta sisällönanalyysi on tehty teoriaohjaavasti, tulokset esitellään luvussa 5. Yrittäjien kokemuksia osallisuudesta on analysoitu aineistolähtöisesti ryhmittelemällä aineistoa aihepiireittäin, jonka jälkeen se on yhdistetty teoreettisiin käsitteisiin. Analyysin tulokset esitellään luvussa 6.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Laadullisten tutkimusten luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta, mutta Tuomi ja Sarajärvi (2002, 135) nostavat esiin huomioon otettavista tekijöistä tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen, tutkijan omat sitoumukset tutkijana ja kyseisessä tutkimuksessa, tutkimusmetodin sekä aineistonkeruumenetelmän.

Tutkimusongelman aiheellisuutta ja rajausta on perusteltu aiemmin johdannossa ja tässä pääluvussa. Tutkijana itselläni ei ole sitoumuksia Vaasan kaupunkiin, eikä haastateltuihin yrittäjiin. Tutkimuksen aiheen rajauksesta ja haastatteluun kutsuttavista yrittäjistä on keskusteltu yhdessä haastatellun virkamiehen kanssa, tästä johtuen raportoin virkamiehen syvähaastattelun muusta aineistosta erillisenä esitutkimusasteena. Haastatelluille yrittäjille tuotiin esille, että tutkija ei ole Vaasan kaupungin palveluksessa, haastattelun tallenteet tuhoetaan aineiston raportoinnin jälkeen, ja että haastattelujen tulokset esitetään nimettömänä.

4 Vaasan kaupungin ranta-alueen yritystoiminta

Tässä pääluvussa käsittelen Vaasan ranta-alueen erityispiirteitä ja merkittävimpiä kehityskohteita, sekä kaupunkistrategian merkitystä ranta-alueen kehittämisessä. Haastatellun virkamiehen mukaan kaupunginvaltuuston määrittellessä strategiaa virkamiesvalmistelussa nousi esiin tarve kehittää kaupungin ranta-alueen toiminnallisuutta. Ajatuksena oli, että uusi toiminta ei olisi luonteeltaan kaupungin toteuttamaa kuntalain velvoittavaa toimintaa, vaan tavoitteena oli saada rantaan lisää aluetta elävöittävää yritystoimintaa, kuten ravintolapalveluita, tapahtumia, liikuntaa, tai mitä tahansa alueelle soveltuvaa toimintaa. Hänen mukaansa alueen kehittämiseen on liittynyt pientä turbulenssia, sillä ranta-alueen tyyppinen kohde koskettaa monia eri toimijoita.

4.1 Merkittävimmät kehityskohteet

Seuraavaksi käyn läpi ranta-alueen merkittävimpiä kohteita ja näiden kehitysprosesseja yrittäjien osallisuuden näkökulmasta virkamiehen syvähaastattelun pohjalta kohde kerrallaan. Otin tekstiin mukaan tarkkoja lainauksia kohdista, jotka kuvaavat nimenomaan kaupunkikehitysprosessia yhdessä yrittäjien kanssa.

4.1.1 Kalastuksen talo

Kalastuksen talo on avattu kesän 2019 lopussa, ja siinä toimii ravintola HEJM, kala- ja herkkupuoti Fiskdisken sekä Pohjanmaan kalastajaliitto. Kalastuksen talon verkkosivuilla kerrotaan, että kalaranta on ollut koti kalastukselle jo vuosikymmenien ajan. Tavoitteena on tarjota makuelämyksiä ja palveluita niin arkena kuin juhlassakin (Fisketshus, 2021.) Kalastuksen talon kehittäminen on ollut viime vuosien merkittävimpiä kaupungin ranta-alueen kehityshankkeita.

Ennen projektia Kalastuksen talon paikalla oli vanha ränsistynyt liiteri, jossa oli kaupungin vihertoimen varastorakennus sekä pienimuotoista ravintolatoimintaa. Kun

kyseessä oli ranta-alueen paraatipaikka, ajateltiin että laivaravintola Farosin viereen voisi tulla lisää rakentamista. Vanha rakennus päätettiin siis purkaa, ja käynnistettiin ideakilpailu alueen kehittämiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa ideakilpailun sisältö laadittiin, kuulutettiin ja käynnistettiin. Kun kilpailuehdotukset tulivat julki, käynnistettiin neuvottelut kaupungin ja yrittäjien, tai yrittäjäröppäiden välillä. Kaupunki järjesti esittelytilaisuuksia, joissa yrittäjät saivat kertoa omien ehdotustensa sisällöstä ja omasta toiminnastaan, jotta ehdotusten sisältö ei jäänyt kaupungin virkamiesten lukutaidon varaan. Kun voittaja valittiin kilpailun pohjalta, ryhdyttiin kilpailun voittaneen tahon kanssa käymään neuvotteluja tarkemmasta sisällöstä kaavalle. Voittaneen tahon hankeidea kehittyi koko kaavaprosessin aikana, ja lopullinen muoto ei ollut sama mikä kilpailuehdotuksessa oli.

”Siinä kilpailuehdotuksissa oli vähän sellasia sisältöjä joissa oli semmosta niinku lennokasta ajatusta mukana ja vähän utopiaa, et sit kun mentiin siihen niinku tarkempaan rakennustekniseen toteutukseen niin siinä alkoi tulla lompakko myöskin otsaa vasten, ja niinku investoinnin tekijä määritteli myöskin että mikä on realismia ja mikä ei oo. Se on näin et se prosessi on jatkuvasti kehittyvä, ja se vuoropuhelu jatkuu tavallaan useamman vuoden ajan sitten sen valitun yrittäjän kanssa hankkeessa.”

4.1.2 Sisäsataman terassi ja wc- ja huoltorakennus

Sisäsataman terassi mainostaa verkkosivuillaan olevansa enemmän kuin pelkkä terassi. 500 paikkainen terassi on Vaasan suurin viihdeterassi merinäköalalla. Terassilla on anniskeluoikeudet, siellä tarjoillaan ammattikokin valmistamia ruoka-annoksia, ja live-keikkoja on koko kesän ajan keskiviikosta lauantaihin (Sisäsataman terassi, 2021.) Sisäsataman terassin syntyprosessi eteni siten, että museotoimen johtaja lähti hakemaan Kuntsin kahvilaan toimijaa, ja tästä kuulutettiin lehdessä avoimesti, mutta kukaan ei ilmoittautunut mukaan. Tällainen formaatti ei toiminut, joten lähdettiin etenemään neuvottelumenettelyn kautta. Tässä vaiheessa nykyinen yrittäjä tuli prosessiin mukaan ja lähti hakemaan nykyisen kaltaista sisältöä alueelle.

”Kun hän sitten lähti tuota kehittämään sitä hanketta tohon suuntaan että tota neuvottelumenttelyn kautta tää yrittäjä sitten siinä neuvottelussa esitti isompaa terassia ja sitten se vähän niinkö lähti käsistä se homma siinä kohtaa, mutta tota että tavallaan niinko avoimen prosessin kautta mutta ku jälkeenpäin kattoo niin tulee moitetta siitä että ei kuitenkaan riittävästi, et kyllä minäkin oisin tehny jos oisin näin tienny”

Kaupunki on investoinut paljon myös Sisäsataman terassin edustalla olevan laiturin kehittämiseen, joten vanhasta huonokuntoisesta laiturista on saatu laadullisesti korkealuokkainen, ja se on tehty laadukkaista materiaaleista. Haastateltu virkamies oli sitä mieltä, että pelkkä laiturin olemassaolo ei riitä eikä vastaa kaupungin strategista tavoitetta lisätä toiminnallisuutta ja elinvoimaa, kun miljoonien investointi seisoo tällä hetkellä enimmäkseen tyhjillään. Tällä hetkellä laiturilta lähtee pienessä mittakaavassa saaristoon suuntautuvaa kesäaikaista liikennettä, mutta tätä voisi edelleen kehittää.

4.1.3 Saunaravintola Meri

Kaupungin rantaan on jo pitkään suunniteltu uivaa laituria, jossa voi viihtyä, tavata ihmisiä ja katsella merelle. Prosessissa on ollut monia vaiheita, mutta tällä hetkellä hanke etenee työnimellä Saunaravintola Meri, ja hanke on tulossa kaupunginhallituksen päätöksentekoon helmi- tai maaliskuussa. Hanketta on viety eteenpäin jo monta vuotta, ja ensiksi tehtiin yhteistyötä toisen yrittäjäryhmän kanssa. Tällöin hanke kulki työnimellä Bryggan. Tuolloin kuitenkin lopulta päädyttiin tilanteeseen, että silloin valittu yrittäjä päätti lopettaa hankkeen kehittämisen, ja myös nyt valitun toimijan suunnitelmat ovat viivästyneet koronaepidemian takia.

Kun ensiksi valitun yrittäjäryhmän kanssa edettiin neuvotteluissa, Brygganin yrittäjäryhmä lopulta hajosi ja he vetäytyivät koko hankkeesta. Virkamiehen mielestä ongelmaksi koitui, että yrittäjäryhmä halusi jakaa toiminnan useammalle yritykselle sisäisesti, kun taas kaupunki halusi tehdä sopimuksen yhden yrittäjän kanssa. Tämän jälkeen tehtiin uusi päätös, ja kaupunki jatkoi hanketta aiemmin varalle valitun Bluetin kanssa.

”Jos palaan siihen yritysrajaan vielä niin mun mielestä tota, tässä on hyvin paljon erilaisia yrittäjiä niinku liikkeellä tietenki tässä aihepiirissä että ne on ihan niinku ihmisetkin erilaisia ja tota, niillä on omat niinko tavoitteet ja strategiat ja tässä tavallaan tässä hankkeessa missä tätä kelluvaa ratkaisua on haettu tähän niinku kaupungin edustalle niin tämän kanssa joka nyt toimitaan tää Bluet niin tää on yks yritys, joka kehittää tätä toimintaa ja se edellinen se Bryggan koostu taas sitten ihmisistä jotka oli yrittäjiä, ja tota se ehkä tavallaan se niinkö ihmisjoukko oli hajanainen että heillä ei ollu yhteistä strategiaa vaan heidän toimintansa perustu niitten ihmisten niinku omiin ajatuksiin ja tota se et oli useampia yrityksiäki taustalla niin se vaikeutti sieltä yritysmaailman näkökulmasta sitä eteenpäin vientiä. Et siellä oli useampien yritysten omia tavoitteita tavallaan poukkoili siellä ja sitä kautta se prosessi oli tosi haasteellinen.”

Hanke on menossa kaupungin viranomaisten käsittelyyn uudelleen, koska edellinen toimija haki hankkeelle vesilupaa ja muutosta asemakaavaan, mutta nämä päätökset kerkesivät jo vanhentua. Päätöksentekoprosessia haastateltu virkamies kuvaili monivaiheiseksi, sillä näiden lisäksi myös vesiväylän rajoja täytyy muuttaa, päättää rakennusluvasta sekä tehdä vuokrasopimus uuden yrittäjän kanssa. Tällä hetkellä hanketta vie eteenpäin Bluet-niminen yritys, joka on tehnyt saman tyyppisen allasratkaisun esimerkiksi Helsinkiin, ja kehittää muitakin vastaavia hankkeita kaupungin kokoon sopivassa mittakaavassa. Yritys käyttää samaa mallia ja kopioi sitä useampaan paikkaan, toimintaa paikallisella tasolla toteuttamaan he hankkivat paikallisen operaattorin.

Kun palataan aikaan, ennen kuin Bryggan oli valittu kehitettäväksi hankkeeksi, haastateltu virkamies kertoi kaupungin järjestäneen kilpailun, jossa toimintaa ei oltu rajattu ravintolaan, vaan toimintaa sai kehittää aika vapaasti. Kilpailuun tuli kolme ehdotusta, joista yksi oli kuivalaituri maalla. Lähtökohtana oli kelluva allas, joten tämä ehdotus hylättiin, ja jäljelle jäivät Bryggan ja Bluet. Ensimmäinen ajatus ja virkamiesten päätös asiasta oli, että he esittivät kaupunginvaltuustolle molempia toimijoita mukaan

prosessiin, jossa ne sovitetaan yhteen kokonaisuuteen. Näiden yrittäjien keskinäisen vuoropuhelun myötä toimijat kuitenkin totesivat keskenään, että hankkeesta ei tule mitään. Molemmat halusivat jatkaa hankkeen kehittämistä yksinään, joten päätösesitys tuli uudestaan kaupunginhallitukseen, jolloin Bryggan valittiin niukalla äänienemmistöllä hankkeen toteuttajaksi.

4.1.4 Kruunumakasiini

Yksi tulevista hankkeista on vankilan eteläpuolella olevan Kruunumakasiinin toiminnallisuuden lisääminen. Tällä hetkellä rakennus on kylmillään ja käyttämättä. Kohteen käyttöönottoa haastateltava kuvailee teknisesti haastavaksi, sillä tiilisen ulkokuoren ja hirren välillä on noin metrin levyinen ilma-aukko. Kaupungin puolelta rakennuksen on kaavailtu tulevaisuudessa lisäävän toiminnallista viihtyvyyttä, esimerkiksi tulevan tukikohdaksi liittyen vesiliikuntaan, kuten vaikkapa kajakkien, tai polkupyörien vuokraukselle. Tässä olisi siis mahdollisuus kehittää uudenlaista yritystoimintaa, tai nykyisille toimijoille uusia tilaratkaisuja. Lisäksi Kruunumakasiinin läheisessä rannassa on pienvenesatama, jonka paikoista on viime aikoina ollut vain 40 % vuokrattuina. Virkamiehen mukaan tämän vajaakäytön myötä myös pienvenesataman käyttötarkoitusta voitaisiin katsoa kokonaisuudessa uudelleen ja kehittää uutta toimintaa yhdessä Kruunumakasiinin kanssa.

4.2 Kaupunkistrategian merkitys ranta-alueen kehittämisessä

Vaasan kaupungin nykyinen strategia on luotu vuosille 2020–2021, ja valtuusto on päättänyt siitä viimeksi vuonna 2019. Haastatellun virkamiehen mukaan strategiaa päivitetään kahden vuoden välein, mikä on sama aika kuin kaupunginhallituksen toiminta-aika. Nykyisessä strategiassa ranta-alueen kehittämistä ei mainita erikseen, mutta tämä edelliseen vuonna 2017 kirjattuun strategiaan kirjattu tavoite ei ole kuitenkaan poistunut, vaan sama idea ja tahtotila on strategian taustalla edelleen. Kalliomäen ym. (2020, s. 2–3) mukaan strategisen kaupunkikehittämisen merkitys on

kasvanut kaupungin kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin edistämisessä. Tähän on johtanut kaupunkien välinen kiristynyt kilpailu, yhteiskunnan aiempaa monimutkaisemmat haasteet ja monitoimijaiset toimintaympäristöt. Strategisuus julkisen sektorin toimintaan ylipäättään on rantautunut yritysmaailmasta, kun pyrkimyksenä on ollut korvata yksityiskohtaiset suunnitelmat yleispiirteisemmällä tavoitteilla, jolloin toiminnassa säilyy joustavuus sekä toimenpiteiden että tavoitteiden osalta.

Edellisessä strategian laatimisprosessissa lähti halu kehittää kaupunkia aiempaa voimakkaammalla ja dynaamisella otteella, joka näkyy myös ranta-alueella viime vuosina toteutetuissa hankkeissa. Strategian aloitusseminaari oli Ylihärmässä, ja haastateltu mainitsikin useampaan otteeseen ”Härmän hengen”, joka on siivittänyt useampia jatkostrategioita, jonka myötä esimerkiksi rannan kehittäminen otettiin muutamien muiden kehityskohteiden lisäksi tosissaan. Lisäksi strategisena tavoitteena on ollut antaa virkamiehille aiempaa enemmän valtuuksia, jotta asioita saadaan tehokkaasti aikaan.

”Sen vois sanoa että tota että se Härmän henki josta mainitsin tossa strategian yhteydessä et sen niinkö yks ilmentymä on ollu sit se et kaupunginvaltuusto edellytti ja halus että kaupungin virkamiehet saa asioita aikaan ja mitä se tarkoittaa sit käytännössä niin se tarkoitti sitä että valtuusto delegoi valtansa aiempaa enemmän kaupunginhallitukselle ja taas sitten kaupunginhallitus edelleen lautakunnille ja virkamiehille, et se ikään kuin vallan tavallaan niinku jakaminen alemmille asteelle on ollu keino siihen että voidaan toimia niinku nopeammin.”

Virkamiehen mukaan nykyisen kaupunginvaltuuston molemmissa strategiaversioissa on voimakkaasti painotettu investointeja, ja investoinnit ovat koskettaneet voimakkaasti myös hänen omaa toimialaansa.

4.2.1 Edustuksellisen ja suoran demokratian vahvistaminen

Vaasan kaupunkistartegiassa (2020) mainitaan yhtenä tavoitteena hyvinvoinnin teeman alla edustuksellisen ja suoran demokratian vahvistaminen. Tätä mitataan päätöksiin

haettujen oikaisujen määrällä, asukaspalautteella ja äänestysaktiivisuudella. Konkreettisia toimenpiteitä ovat kuntalaisten osallistaminen kokeilujen ja yhteiskehittämisen kautta, sekä vaikutusten arvioinnin mukaan ottaminen johtamiseen ja päätöksentekoon (Vaasan kaupunki 2020.) Haastatellun virkamiehen mukaan keskeisimpiä keinoja suoran demokratian lisäämiseksi kaupungissa ovat edellisessä luvussa kuvatun kaltaiset ideakilpailut ja kuntalaiskyselyt. Yritysten osalta merkittävä yksittäinen toimija on Vaasan yrittäjät, ja yhteistyötä yrittäjien kanssa kehitetäänkin jatkuvasti.

Haastateltu kuvailee suoran demokratian perään haikailun yhteiskunnassa, joka perustuu edustukselliseen demokratiaan, olevan tavallaan paradoksaalista. Kun keskustelimme, onko osallistaminen kaupungissa todellista, vai näennäistä maankäyttö- ja rakennuslain pykälien mukaan toimimista, on hänen mukaansa osallisten kuulemisella todellista vaikutusta asioihin. Vuoropuhelua Vaasassa on viety siihen suuntaan, että esittelytilaisuudessa annetaan yleiskuva asioista ja mitä ajatellaan tehtävän, jonka jälkeen asiaa lähdetään työstämään työryhmissä tilaisuuden aikana. Tämän jälkeen työryhmien mietintöjä puretaan yhteisesti, jolloin mielipiteet tulevat ilmi laajemmassa skaalassa vain muutaman äänessä olevan näkemysten sijaan.

”Joo, ja haetaan tavallaan niiden hiljastenkin ääniä siinä sitten esille, monestihan ne jotka on voimakkaasti ja suuresti äänessä tommissa pelkästään luennoissa niin sitten ne tulee tavallaan ne jotka on äänekkäämpiä ja haluaa tulla esille niin ne vaan sitten ne hiljaset jää tulematta esille.”

Yrittäjien osallistumisessa tämän kaltaisiin yleisötilaisuuksiin haastateltava pitää yhtenä ongelmakohtana liikesalaisuuksien säilymistä. Yritysten omat liiketoimintastrategiat ovat suojeltua aluetta, ja ne saadaan parhaiten esiin ideakilpailujen kautta. Tällöin kaupunki määrittää ehdot, mutta yritykset ja niiden strateginen halu kehittyä saadaan pelikentälle mukaan. Hänen mukaansa kaupungin puolella on ollut periaatteena, että kun hanketta kehitetään, on hyväksyttyä suojata omaa liiketoimintaa, kunnes hankkeesta tulee

julkinen. Yrittäjiä pyritään kaupungin puolelta valmentamaan siihen, että asiat tulevat julki, ja ohjaamaan asian julkisessa vuoropuhelussa.

4.2.2 Kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne

Vetovoimaisuuden teeman alla on tavoitteena kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne, mitä arvioidaan tontti- ja kaavavarannon määrällä sekä rakennuslupien ja asemakaavojen läpimenoaikoina (Vaasan kaupunki 2020.) Haastatellun virkamiehen mielestä prosessissa, jossa samanaikaisesti laaditaan asemakaavaa ja suunnitellaan yrityksen teknistä toteutusta, kaavan läpimenoaika ei ole prosessissa keskeistä, vaan se, että saadaan laatua ja sisällöllistä hyvyttä aikaan. Tästä hän mainitsi esimerkkinä Kalastuksen talon prosessin.

”Tää kalastuksen talon prosessi ei ollu ihan niinku sanotaan koripallotermien mukaan ei menny ihan sukkana sisään, siinä oli aika paljon semmosta vuoropuhelua jossa tuli myöskin kritiikkiä tämä niinku Rantakadun asukkaiden suunnalta semmosta kritiikkiä että tämä talo tulee peittämään heidän näkymänsä siihen merenlahdelle ja tota talon paikkaan tehtiin vähän hienosäätöä ja korkeutta vähän madaltaa ja yrittää laatia semmosia havainnekuvia mitkä näyttäs niinku oikeesti sen miltä tää näyttäs silleen niinku reaali maailmassa, että se prosessi oli sillä tavalla aika vaativa tähän niinku vuoropuhelun näkökulmasta.”

Rakennuslupaprosessin sujuvuuden näkökulmasta Kalastuksen talon kaltaisen kaavahankkeen yhteydessä laaditaan jatkuvasti rakennusteknisiä kuvia ja hienosäädetään kuvia. Tällöin rakennusluvan myöntävällä viranomaisella on helppo tehtävä päättää rakennusluvasta, kun tämä täsmää kaavan kanssa. Samaan aikaan kun yrittäjä miettii hankkeen taloudellista toimivuutta, on rakennusluvan myöntäminen haastatellun mukaan tämän rinnalla yksinkertainen prosessi. Kalastuksen talon kohdalla hän tosin mainitsee kohteen olevan ulkonäöltään poikkeavan näköinen rakennus muotoilultaan, ja vaikuttavan kaupunkikuvaan. Vaikka Vaasassa rakennustarkastajilla on

pitkälle delegoidut oikeudet tehdä päätöksiä rakennusluvista itsenäisesti, mutta tämän tyyppisissä kaupunkikuvaan vaikuttavista hankkeista tarvitaan lautakunnan päätös.

4.2.3 Pk-yritysten keskinäinen verkostoituminen

Talouden tasapainottamisen tavoitteen yhtenä mittarina mainitaan yrityskannan muutos, johon pyritään yritysten houkuttelulla sekä pienten ja keskisuurten yritysten keskinäistä verkostoitumista edistämällä (Vaasan kaupunki 2020.) Haastatellun virkamiehen mielestä kaupungissa on valtava yhteinen tahtotila kehittää yrittäjyyttä, ja strateginen linjaus tehdä suuria investointeja infrastruktuuriin on edesauttanut yritysten toimintaa ja verkostoitumismahdollisuuksia. Hän ei kuitenkaan oman toimialansa näkökulmasta osannut suoraan sanoa, onko nimenomaan ranta-alueella ja sen yrittäjiä koskien tehty varsinaista yhteistyön kehittämistä. Ranta-alueella kaupungin rooli tässä asiassa on ollut alueen kehittäminen ja laadun parantaminen, joka puolestaan mahdollistaa uutta yritystoimintaa ja synnyttää saman tyyppisten yritysten keskittymiä. Tällöin yritykset voivat keskenään yhteistyössä lähteä miettimään tapahtumia alueelle. Hänen mukaansa kaupunki on yrittänyt kehittää toimintaa siihen suuntaan, että syntyy samojen toimialan yrittäjien klustereita, jotka yhdessä kehittävät esimerkiksi tapahtumia alueelle. Esimerkiksi Sisäsataman alueelle on kahden edellisen kesän aikana muodostunut festivaali yhteistyössä alueen yrittäjien kesken.

”Miettii sitä Kalastuksen talon edustaa ja sitä Fyriä, ja tota mikä sen laivan nimi siinä on, kuitenkin sen laiva on sen saman yrittäjän kun se Fyrin pyörittämä että, oli tai on ollu tarkoituksena että silläkin alueella olis tapahtumia, mutta ehkä nyttän se että me saatiin vasta viime kesänä aikaan sen niinku infran toteutuminen valmiiksi tavallaan se että alusta on olemassa siinä, pyöriin siinä ja se laiturimaailma on siinä valmiina ja jatkossa siihen tulee semmosta kalastusteemaan liittyvää, ruokateemaan liittyvää tapahtumaa. Mutta että se varsinainen kysymys siihen että ei me silti kaupunkina oo tehty tossa alueella semmosta kaupungin tekemää tavallaan niinku tietosta niinku toimintaa että kootaan yrittäjät yhteen ja mietitään sitä toimintaa, vaan se on heiltä itsestään syntynyt tavallaan se yhteistoiminnan ajatus sitten.”

Haastateltu kertoi nimenomaan Vaasan yrittäjien olleen keskeinen neuvottelukumppani, kun on mietitty yrittämiseen liittyviä reunaehtoja, rajapintoja ja hankintamenettelyitä, esimerkiksi miten kaupungin tekemien hankintojen yksityiskohdat edistävät paikallista yrittäjyyttä. Virkamiehen oman toimialan piirissä on luotu tietyt teesit, miten yrittäjien kanssa toimitaan. Näitä ovat esimerkiksi kaikille yhtenäiset toimintatavat, jotta yrittäjät toiminnan olevan oikeudenmukaista, tasapuolilta ja ennalta-arvattavaa.

5 Suunnitteluprosessin rakentuminen neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta

Seuraavassa luvussa on analysoitu ranta-alueen suunnitteluprosessia neoliberaalin kaupunkisuunnittelun näkökulmasta. Sisällönanalyysiä on tehty teoriaohjaavasti jaottelemalla vastauksia luomani analyysikehikon mukaisesti, ja tekemällä luokittelua siltä pohjalta, miten eri tekijät tulivat esiin haastateltavien yrittäjien ja virkamiehen puheissa. Käytin analyysikehikon pohjana Taşan-Kokin (2012, 13–14) taulukkoa neoliberaalin yhteiskunnan ristiriitaisuuksista, muokkaamalla tämän paremmin Vaasan ranta-alueen suunnitteluprosessin tarkasteluun soveltuvaksi. Jätin esimerkiksi valtiotasolla tai muualla maailmassa olennaiset tekijät pois, jotka eivät ole tämän aineiston kannalta relevantteja. Luokittelu on tehty seuraavalla tavalla:

- 1) Muuttunut julkishallinnon rooli
- 2) Kasvanut yritysten ja markkinoiden vaikutus
- 3) Demokratia ja paikallinen identiteetti
- 4) Kaupungin sosiaalinen koheesio ja eriarvoisuus

5.1 Muuttunut julkishallinnon rooli

Muuttunut julkishallinnon rooli neoliberaalisessa kaupunkisuunnittelussa näkyy laajemmassa tarkastelussa valtion tasolla vastuiden jakautumisella uudelleen valtion ja kuntien, sekä eri virastojen kesken. Alueellisella tasolla merkittävä muutos on suunnittelijoiden muuttunut rooli kaupunkikehittämisessä. Valtionhallinnon roolin muuttumisella on ollut merkittävä vaikutus kaupungin toimintaan. Haastateltu virkamies painottaa nimenomaan ELY-keskusten roolin muutosta, uuteen maankäyttö- ja rakennuslakiin kirjattiin, että ELY-keskusten tehtävä on edistää maankäytön toteutumista, kun aiemmin näillä oli ohjaustehtävä.

”Se merkittävä roolin muutos tavallaan on kyllä ollu iso kysymys niin sen tavallaan niinku ELY-keskuksen ympäristövastuualueella sitten ohjas aikasemmin, sen niinku tavallaan hengen muuttuminen siihen edistämistehtävään on ollu tosi vaikee paikka. Ja siinä on menny vuosikausia mutta me on käyty sitten kaupunki ja ELY-keskus semmosta sanotaanko kehityskeskustelun nimissä semmosta vuoropuhelua siitä että hei, teillä on se edistämistehtävä että te ette enää ohjaa niin voimakkaasti kun aikasemmin, toki niitten pitää puuttua niihin laillisuuskysymyksiin edelleenkin, mutta tuota se että miten ne vois edistää meidän toimintaa niin se on se mitä on koitettu kehittää yhteistyössä.”

Virkamiehen mukaan aluehallintoviraston rooli on vuosien aikana muuttunut ennakoivan ohjauksen suuntaan. Kun lupaprosessi on selkeytynyt, aluehallintoviraston toiminta on painottunut vuoropuheluun, ja siihen mitä voisi tehdä toisin, mikä on hänen mukaansa mielekäs tapa toimia myös kaupungin näkökulmasta.

Julkisen vallan jakautuminen uudelleen on jakanut vastuita eri alueellisten tasojen lisäksi uudelleen myös eri kaupungin virastojen sisällä, jolloin toiminta-alueet ovat voineet jäädä epäselviksi virastoissa työskenteleville virkamiehille. Roolien epäselvyyteen voi vaikuttaa myös neoliberaalisissa kaupunkisuunnittelussa ylipäättään suunnittelijoiden aiempaa vähäisempiä valta. Tämä näkyi myös yrittäjien kommentteissa, kun keskusteltiin miten kaupunki voisi kehittää omaa toimintaansa.

”Ehkä keskenään voisivat välillä jutella vähän enemmän, et siellä niinkun sitten varsinkin kun lausuvat julkisuuteen eri asioista niin tuntuu että siellä on niinkun eivät keskenään ehkä tiedä asioista riittävästi et mitä toinen on niinku sanonu ja mitä on ehkä toinen taho ja yrittäjä sopineet tai jutelleet. Niin tää on ehkä se, mut tässäkin tullaan sit siihen et siellä saattaa olla kaupungin sisällä keskenään näitä intressiristiriitoja niin se vaikuttaa tähän lausumiseen, mut se et se näyttäytyis tavan kansalaisten suuntaan hyvältä ja positiiviselta niin olis tärkeä et kun lausutaan jotain julkisuuteen tämmösenä aikana jossa sosiaalinen medially on iso vaikutus ja medially on iso valta, että kaupunki näyttäisi niinkun tavallaan että, että se ei näyttäisi hölmöltä, ja että se näyttäisi yhtenäiseltä, niin

olisi hyvä, että myös kaupungin sisällä eri toimijat tietää toistensa asioista mahdollisimman hyvin.”

”Ensinnäkin siellä on aivan liikaa ihmisiä, pienentää tätä ketjua mitä siellä on. Kaupungin virkamiehissä on aivan liikaa porukkaa, ja mitä enemmän porukkaa on ja mitä enemmän päällikköjä ja johtajia päällekkäin, niin sitä vaikeemmaks tämmönen asian eteenpäin vieminen menee että tota kyl se vaan on niin että, että helpompi olis jos tota virkamieskuntaa olis vähemmän.”

5.2 Kasvanut yritysten ja markkinoiden vaikutus

Kasvanut yritysten vaikutus ilmenee Vaasan ranta-alueella esimerkiksi Sisäsataman terassin toimintaan liittyvässä julkisessa keskustelussa. Haastatellun virkamiehen mukaan Sisäsataman terassin toimintaan ja erityisesti wc-ratkaisun toteuttamiseen liittyen on ollut käynnissä voimakas julkinen prosessi mediassa. Terassia pitävä yrittäjä on samaan aikaan valtuutettu Vaasan kaupunginvaltuustossa.

”Siinä on jollakin tavalla törmäyskurssilla useampiakin asioita, että yhtäältä se että siinä on ikään kuin se prosessi mitenkä tämä terassi on toteutunu, niin sitä on moitittu että on vähän keittiön oven kautta päästy sisään siihen, sillä on oma historiansa, sitten on ehkä semmosta asetelmaa että tämä operoija siinä on yrittäjä mutta hän on samalla myöskin kaupunginvaltuutettu, että onko tämä niinku menny sillä tavalla oikein että hän ois jäävi jollakin tavalla prosessiin. Sitten on moitittu virkamiesten tavallaan tekemistä myöskin että virkamiehet on niinku suhmuroinu tässä asiassa enemmän tai vähemmän ja sitten tässä on niinku kulttuurialan toimijat voisko sen nähdä, no tämä on oma tulkinta mutta tää niinku modernin taiteen museo on tämmöstä korkeakulttuuria ja sitten tämä tuota yrittäjän pyörittämä terassikulttuuri ois vähän toisenlaista kulttuuria, että kahden tyyppisen kulttuurin törmäyskurssi tässä näköpiirissä ja se ei yhtään asiaa helpota että samaan aikaan on kunnallisvaalit hyvin lähellä, että monesta eri suunnasta kulminoituu tää tilanne ja siinä mielessä tää prosessi on tosi mielenkiintonen.”

Virkamiehen mukaan prosessin näkökulmasta on tärkeää, että kyetään olemaan riittävän avoimia, tasapuolisia ja oikeudenmukaisia aina, kun tulee yksityistä pääomaa mukaan. Tulisi kiinnittää huomiota siihen, että prosessi on aina avoin, ja kaikilla olisi mahdollisuus esittää oma ehdotuksensa ja ratkaisunsa.

”Joo, kyllä että sillä tavalla varmaan tässä niinku myös tää virkakunta oppii että oisko pitäny käynnistää sen ensimmäisen kierroksen jälkeen uus kierros jossa ois sitten ollu niinku neuvotteluita useempien kanssa yhtä aikaa ja siltä pohjalta ois päädytty johonkin ratkaisuun, että vaikea sanoa.”

Erytisesti keväällä 2021 käytiin paikallislehtien yleisöosastolla voimakasta keskustelua terassin yhteyteen suunnitellun WC-huoltorakennuksen tiimoilta, mielipiteitä on esitetty puolesta ja vastaan. Kuten haastateltava edellä mainitsi, keskusteluun liittyy eri voimakasta vastakkainasettelua niin ranta-alueen maiseman, kuin julkisen ja yksityisen rahan vastakkainasetteluun liittyen, kirjoituksia on nähty aiheeseen liittyen sekä kaupunkilaisilta, kaupunginvaltuutetuilta, kuin yrittäjältäkin. Kaupunginvaltuutettu Jorma Kivimäki listasi Ilkka-Pohjalaisen kirjoituksessaan näkökohtia hankkeeseen liittyen kaupungin päätöksenteon kannalta:

- 1. Kaupunginhallituksen suunnittelujaoston päättää, voidaanko kaavasta poiketa tarpeelliset lausunnot kuultuaan.*
- 2. Rakennus- ja ympäristölautakunta päättää rakennusluvasta.*
- 3. Teknisten liikelaitosten johtokunta päättää hankkeen rahoituksesta talotoimen talousarvion puitteissa.*
- 4. Kaupunginhallituksen yleisjaosto taas päättää määrärahasiirroista, mikäli sellainen tarvitaan. Siihen viittaisivat puheet rahoittaa hanke korjausmäärärahoista.*

5. Kaupunginvaltuuston päätös tarvitaan, jos rahoitusta ei ole ollenkaan talotoimen budjetissa ja se joudutaan hoitamaan lisämäärärahalta.

6. Kulttuuri- ja liikuntalautakunta tekee sopimuksen yrittäjän kanssa vuokrista ja muusta käytöstä ja niiden ehdoista.

(Ilkka-Pohjalainen, 2021.)

Myös haastateltujen yrittäjien puheista käy ilmi, että Vaasassa yritysten vaikutus kaupunkikehittämisessä on kasvanut. Yrittäjien kommentteista voi kuitenkin huomata, että haastateltavien silmissä kohtelu eri yritysten välillä ei ole ollut aina yhteneväistä.

”No, mä en pysty suoraan niinku sanoit vastaan tota, ne on puhunu et näitten muitten yrittäjien kans jotka on siellä, ja kyllä ne välillä ihmettelee et toisia kohdellaan toisella tavalla ja toisia toisella tavalla, näistä yrittäjistä jotka on siellä on rakentanu uuden vessan tai jotain muuta, niin se on menny kaavan kautta, tai hakemusten kautta tai näin, se on ollu pitkä prosessi, kyllä siellä on niinku nyrkkiä varmaan niinku taskussa pidetty, ja ei kaikki oo tyytyväisiä tähän tapaan millä tää viedään eteenpäin.”

”Yleisesti voi sanoa et Vaasan kaupunki ottaa kyllä hyvää huolta isoista yrityksistä, puhun niinku Wärtsilöistä ja ABB ja tällasista, mut pienyrittäjistä niin on hyvin moni pienyrittäjä kyllä valittaa siitä että tota Vaasa ei ymmärrä pienyritysten päälle niin hyvin ku esimerkiks Mustasaari ymmärtää.”

”Muistetaan nyt kuitenkin et olemassa oleva toiminta on se kivijalka niin myös sen rohkea mukanaolo siinä, et et tehdään tommosta matalan kynnyksen infrayhteistyötä ihan niinku pienten ja keskisuurten yritysten kans, kaupungissa on kuitenkin vuosien varrella tosi isoa infrayhteistyötä isojen yritysten kans, Wärtsilä tonne Vaskiluodon toimintoihin kaupunki investoi 13 miljoonaa, tekee erilaista kunnallistekniikkaa, KPO Liisanlehtoon tulee uus Prisma niin sinne investoitiin 2 miljoonaa kunnallistekniikkaan ja teihin, ihan samaa mä toivoisin myös olemassa oleviin yrityksiin.”

5.3 Demokratia ja paikallinen identiteetti

Kuten Taşan-Kok (2012, s. 13–14) kirjoittaa, paikallisuus vaikuttaa yritysten ja julkisen sektorin toimintaan, ja tämä näkyy niin valtioiden kuin alueidenkin tasoilla. Myös yksi haastatelluista yrittäjistä argumentoi vahvasti omaa hankettaan paikallista identiteettiä korostavasta näkökulmasta.

”Se oli kyllä enemmän sitä että mietittiin että sopiiko tää sinne alueeseen, ja onks tää niinku vaasalainen tuote. Sillä tavalla ja siihen uskottiin ja uskon vielä edelleenki ja toivon että sinne joskus tulee tällanen vastaava joka niinku tietää vaasalaisena mitä niinku Vaasa, vaasalaiset haluaa ja näin päin pois. Ja tota, mä toivon todella et tää kehitty tää alue et käytetään uutta että, se alue kans että, ainakin lähellä asuvat olevat hyväksyy sen tällasenaan ja että voidaan kehittää sitä johonki suuntaan että että tota, se on mun niinku sanoma tänne.”

Myös saunaravintolan prosessissa valintaa tehtäessä kahden kilpailevan hankkeen väliltä paikallisuuden vaikutus näkyi, sillä haastatellun virkamiehen mukaan kaupungin virkamiehet pitivät Bluetin ehdotusta parempana, mutta kaupunginhallitus arvosti Brygganin paikallisuutta, joten Bryggan -hanketta jatkettiin.

Kaupungin ja erityisesti suunnittelevien virkamiesten toiminta aiheuttaa ristiriitaisuuksia yhteiskunnassa, jossa peräänkuulutetaan päätöksenteon perustumista edustuksellisen demokratian, ja samalla kehitetään suoran demokratian prosesseja. Kuten haastateltujen kommentteista voi päätellä, virkakunnassa ja yrittäjärajapinnassa voi olla hyvin toisistaan poikkeava käsitys siitä, miten päätösvalta saa jakautua virkamiesten, päättäjien ja kansalaisten välillä. Haastatelluista virkamies tuo selkeästi esiin, että hänen mukaansa virkamiehet tekevät päätöksiä kaupunkistrategian pohjalta, kun taas haastatellun yrittäjän mukaan virkamiehillä on liikaa päätäntävaltaa.

”Kyl mä niinku nään et tuo toimii kyllä niinku melko hyvin täs meidän kaupungissa, sit kuitenkin se tilanne että se ei tarkoita sitä etteikö kaupungilla saa olla omaa tahtoa asiassa, et kyllä me lähdetään siitä et niinku, mulla on se ihan selkee linjaus asiasta et kyllä virkamiehet valmistelee asioita ja me luodaan sitä niinku kaupungin strategiaan pohjautuvaa selkeätä suuntaviivaa asioille, ja myöskin niinku nähdään että tuohon suuntaan me mennään ja tuo toteutetaan noin, mutta sitten tällä kuulemisella haetaan niitä nyansseja siihen.”

”Mä oon tehny varmaan mitä mä sanoisin kuudessakymmenessä töitä, ja en ikinä tällasessa pienessä hankkeessa tulee tällaseen niinku ongelmia vastaan, et se on niinku siinä kyllä mä mieltisin että kuka tota päättää Vaasassa oikeesti, onko ne virkamiehet vai onko ne poliitikot.”

5.4 Kaupungin sosiaalinen koheesio ja eriarvoisuus

Vaikka tutkielma käsittelee yrittäjien osallisuutta, myös paikallisten asukkaiden osallistuminen nousi keskusteluissa esiin, sekä virkamiehen että yrittäjien kanssa. Haastateltava virkamies kertoi, että esimerkiksi Kalastuksentalon prosessi oli vuoropuhelun näkökulmasta vaativa, eikä edennyt ilman kritiikkiä.

”Kalastuksentalon prosessi ei ollut ihan niinku koripallostermein ei mennyt sukkana sisään, vaan oli aika paljon semmosta vuoropuhelua jossa myöskin kritiikkiä, Rantakadun asukkaiden suunnalta semmosta et tämä talo tulee peittämään heidän näkymänsä merenlahdelle, talon paikkaa piti hienosäätää, korkeutta, yrittää laatia havainnekuvia, näyttää oikeasti reaali maailmassa, prosessi oli sillä tavalla aika vaativa, vuoropuhelun näkökulmasta.”

Myös yksi yrittäjistä oli huolissaan alueen asukkaiden äänen saamisesta kuuluviin alueen kehittämisessä. Kun keskustelimme asukkaiden osallisuudesta alueen kehittämiseen, haastateltu yrittäjä oli sitä mieltä, että alueella asuvat ihmiset olisi pitänyt ottaa nykyistä

enemmän mukaan alueen suunnitteluun. Yrittäjän mukaan juuri se, että alueella asuvat ihmiset eivät olleet vaikuttanut ranta-alueen käyttöön riittävästi, on aiheuttanut kritiikkiä.

”Ei, ei oo kuultu että esimerkiksi ku tää tuli että tuli tää toinen ravintola siihen nii eihän niitä kuultu, niin sehän pitää ääntä meteliä ja tota sitten tuli ne festareita ja näin, hyvä on tulee festareita ja muita mutta tää on niin likellä kaupungin keskustaa et olis pitäny enemmissä määrin ottaa ne ihmiset, jotka tuolla asustelee, tätä ei olla tehty.”

”No vaikeeta sanoa mut tota että niitä jotka asuu siinä lähellä, niitä ei oo kuultu laisinkaan, kun sillon oli tää poikkari kaavasta meidän suhteen niin sillon oli kuulemisia mut muuten tän jälkeen ymmärtääkseni ei ollu mitään kuulemisia, ja ne jotka asuu siinä lähellä ja tiian että tota moni on aika aika niinku pettyny tähän tapaan millä asioita viedään eteenpäin että kehitetään tollasta ranta-aluetta niin pitäis olla ottaa kaikki nää asukkaat mukaan sitten siihen ja antaa niille oikeesti niinku sanottavaa ja sanan vapautta että. Sen on kymmeniä henkilöitä sanonu ainaki mulle ja tota noin mä liikun siellä paljon ja asun siellä. Niin tää on niinku ikävä puoli tossa noin.”

6 Yrittäjien osallisuus alueen suunnittelussa

Seuraavan pääluokan on jaettu kolmeen alalukuun, jotka kuvaavat yrittäjien osallisuutta aihepiireittäin. Tämän lisäksi yrittäjien puheista ilmeni myös konkreettisia toiveita alueen kehittämiseksi, jotka on kirjoitettu tässä luvussa auki. Yrittäjät halusivat vastata kysymyksiin hyvin eri tavoin, yksi yrittäjistä puhui paljon esimerkiksi kaupungin ja yritysten välisestä toiminnasta ja sen kehittämiseksi, kun taas toinen heistä halusi kertoa enemmän konkreettisia toiveitaan alueen kehittämiseksi. Yksi yrittäjistä puolestaan puhui pitkälti oman hankkeensa kautta, ja hänen oli vaikeampi vastata moniin kysymyksiin koskien ranta-alueen kokonaisuutta, sillä hän ei harjoita nyt liiketoimintaa alueella.

6.1 Maankäyttö- ja rakentaminen

Haastateltu virkamies näkee ranta-alueen olevan laajemmassa mittakaavassa pieni osa yhteistyötä, joten rannassa yritysten osallisuus on edennyt päällisin puolin juuri kaavaprosessien ja ideakilpailujen kautta. Kuulemismenettelyissä yrittäjät ovat olleet rajapintaan kuuluvia sidosryhmiä. Kaavaprosessin eteneminen yritysten näkökulmasta riippuu siitä, onko paikassa, jossa kaavaa muutetaan olemassa jo yrittäjä. Mikäli kohdassa, jossa kaavaa muuttuu, on jo yrittäjä, heidän kanssaan käydään kahdenvälisiä neuvotteluja. Tilanteessa, jossa haetaan uutta yrittäjää ja suoraa vastinparia ei vielä ole olemassa, käydään vuoropuhelua kilpailuun osallistuvien yrittäjien kanssa, jolloin mukana on vielä useampia toimijoita. Jos kaavaprosessissa on mukana jo valittu yrittäjä, aiemmin kuvattu Kalastuksen talon useamman vuoden jatkunut vuoropuhelu yrittäjän ja kaupungin välillä on tästä hyvä esimerkki.

Ideakilpailuja on ranta-alueen kehittämisessä käytetty usein, niiden toteutukseen on osaltaan vaikuttanut se, onko käynnissä ollut kaavaprosessi samaan aikaan. Kalastuksen talon tapauksessa alue kaavoitettiin uudelleen ideakilpailun yhteydessä. Kalastuksen talon kaltaisessa prosessissa, jossa prosessin tiedetään johtavan kaavamuutokseen, varsinainen kaavatyö käynnistyy, kun ideakilpailun voittaja on jo valittu. Prosessin

edetessä talon paikkaa piti hienosäätää, korkeutta miettiä uudelleen, ja laatia havainnekuvia siitä, miltä talo tulee valmiina näyttämään. Rakennuslupaprosessin näkökulmasta Kalastuksen talo vaikuttaa kaupunkikuvaan ja maisemaan, joten hanke tuli hyväksyä lautakunnassa, vaikka muutoin rakennustarkastajien oikeudet tehdä päätöksiä on delegoitu hyvin pitkälle.

Haastatelluista yrittäjistä yksi oli ollut mukana kumppanuuskaavaprosessissa, kaksi muuta olivat tulleet mukaan siinä vaiheessa, kun asemakaava on ollut jo valmis, ja kyse on ollut vain pienistä muutoksista heidän omaa toimintaansa koskien. Näin ollen kahdella kolmesta yrittäjästä ei ollut paljoa sanottavaa yritysten osallisuudesta kaavaprosesseihin. Yksi yrittäjistä kertoi olleensa osallisena kumppanuuskaavaprosessissa, jossa tontinluovutus perustui ideakilpailuun, ja kilpailun voittaja vie prosessia eteenpäin yhdessä kaupungin kanssa. Hän kertoi, että heidän osaltaan kaavaan otettiin tekninen poikkeus asian koskiessa myös rajanaapureita, ja muisteli olleensa myös itse maksumiehenä kaavan osalta. Yrittäjä kertoi, että kaavaprosessin yhteydessä kaupungin puolelta tuli paljon erilaisia pyyntöjä, esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointiin liittyen, mikä oli lopulta yksi syistä, mikä sai hänet vetäytymään toiminnasta omalta kohdaltaan. Hän koki, että myös kaavaprosesseissa eri yrittäjiä kohdellaan epätasa-arvoisesti, sillä hänen mielestään ranta-alueella on muiden yrittäjien osalta toimittu kaavan vastaisesti.

”Ja tota sillon huomattiin koska tää oli pitkä prosessi ja aina tuli vastaan erilaisia pyyntöjä sinne sun tänne. Tottakai virkamiesten pitää seurata lakeja ja noudattaa niitä ja näin mutta niinku mä sanoin niin kyllähän tunne meillä kaikilla oli se, että kaupunki, kaupungin virkamiehet ei halunnu juuri meitä.”

Vaikka haastateltu yrittäjä oli pettynyt kaupungin toimintaan kokonaisuutena, yrittäjien osallisuuteen kaavaprosessissa hän vaikutti olevan enimmäkseen tyytyväinen.

”Noo, ei siinä ollu mitään niinku ongelmaa sinänsä et meille ilmoitettiin nyt tehdään tää ja tää, nyt kuullaan naapureita ja näin, et eihän me sillä tavalla kaupungin virkamiehethän hoiti tän varmaan erittäin hyvin, ja näin että et ei meidän muuta tarvinnu tehdä kun maksaa lasku.”

Yksi yrittäjä oli tullut alueelle siinä vaiheessa, kun alue on ollut jo kaavoitettu, mutta kaavapoikkeamassa hän on ollut mukana yhtenä sopimusosapuolena. Toinen yrittäjä kertoi, että sinä aikana, kun hän on harjoittanut liiketoimintaa alueella, kaavaa on muutettu vain vähän, eikä hän ole juurikaan ollut mukana kaavaprosesseissa. Sen sijaan lisärakentamiseen hänen vuokraamallaan tontilla on vaikuttanut, että kohde on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Hänen mukaansa erityisen tarkkoja on oltu siitä, että kaikesta uudelleenrakennetusta tulee selkeästi näkyä, mitkä osat ovat uudisrakennusta. Yrittäjä koki, että asiat on saanut sujuvimmin eteenpäin ottamalla tiettyyn arkkitehtiin yhteyttä.

”Mut sen mä nyt tietysti ymmärrän et täs on vanha, jos mä nyt vaan puhun meidän bisneksestä, et kyl me on kaikki saatu tehtyä, en mä siitä tiedä et mitä saa rakentaa, kun on just viime pari vuotta sitten tehtiin pieni rakennus tähän ja sitten tuo alue, siihen aika paljon jumppailtu et mitä museoviraston kans ja kaupungin kans.”

6.2 Ranta-alueen kehittäminen

Ranta-alueen yrittäjät ovat osallistuneet ranta-alueen kehittämiseen kertomansa perusteella pitkälti tekemällä yhteistyötä keskenään, ilman että kaupunki on ollut aktiivisena osapuolena. Yrittäjien kertoman mukaan alueen toimijoilla on ollut hyvä yhteistyö keskenään, ja tämä on ollut pitkälti itseohjautuvaa.

Yksi yrittäjistä kertoi, että hän ei ole itse ollut paljoa mukana alueen kehittämisessä omaa yritystoimintaa laajemmin, mutta on kokenut asioinnin olleen helppoa kaupungin kanssa

niissä tilanteissa, kun on ollut tarve ottaa yhteyttä. Hän kuitenkin koki, että on aina itse ollut yhteydessä, ja yhteydenpito on ollut yksipuolista.

”Noh, niinku hyvin yleensä kaupunki kyllä niinku kuuntelee ja justiin yrittäjiä paljon niinku ihan riippumatta niinku alalta tai tommosta, niin hyvin otetaan mukaan jos haluaa olla mukana. Et ne jotka niinku haluaa olla, osallistua siihen niin se varmasti pääsee mukaan. Ne kuuntelee ja haluaa siinä mielessä mutta, mä en oo siihen niinku itte niinku enempi et, halunnu vaikuttaa.”

Toinen yrittäjä kertoi olleensa alueen laajemmassa kehittämisessä aktiivinen toteuttaja ja sisällöntuottaja. Hän kertoi pyrkineensä ideoimaan ja heittämään ajatuksia valmisteleville virkamiehille. Myös hän kertoi olleensa pääasiassa itse suoraan yhteydessä kaupungin puolelle, tai tehnyt asioita itse. Samoin kuin edellinen haastateltu, yrittäjä koki, että yritysten toiveet otetaan kaupungin puolella hyvin huomioon. Hänen kommentistaan näkyi samoja teemoja kuin haastatellulla virkamiehellä, molempien mukaan kaupungin ja yritysten yhteisenä tahtotilana on luoda ranta-alueella elävöittävää toimintaa.

”Joo, musta on sillain hauska että jos ajatellaan niin niin tota paljon puhutaan siitä, että olis hirveen kankeeta ja vaikeeta, mutta päinvastoin kyllä mä koen, että joko on niinku hyvä ja yhteistyökykyinen tai jotain mutta virkamieskoneisto tällä hetkellä tai sitten yhteinen hyvä tahtotila, mutta hienosti on menny joutuisasti asiat eteenpäin. Selvästi niinku annetaan niinku näyttömahdollisuuksia ja luotetaan myös vahvastikin, et aiemmat näytöt on sitten semmoset että luotetaan, on semmonen selkeä tahtotila luoda niinkun uudenlaista ja tämmöstä tämmöstä tota kaupunkia elävöittävää toimintaa, mä käyttäisin tämmösiä sanoja, tahtotila on luoda semmosta elävöittävää toimintaa tonne ranta-alueelle, ja se näkyy tossa suhtautumisessa tällä hetkellä.”

Yksi yrittäjistä ei harjoita tällä hetkellä liiketoimintaa ranta-alueella, vaan kertoi olleensa osallisena ainoastaan oman hankkeensa kehittämiseen. Tästä johtuen hän ei osannut

sanoa, miten kaupungilla otetaan yrittäjien toiveet huomioon ranta-alueen kehittämisessä, eikä ole näin ollen mukana alueen yrittäjien välisessä yhteistyössä. Toinen yrittäjä koki, että erityisesti viimeisen vuoden aikana yrittäjien keskinäinen vuoropuhelu on lisääntynyt, ja suunnitteilla on ollut useampia yhteisiä hankkeita. Samoin kuin edellinen haastateltu, hän koki myös, että alueen yrittäjät käyvät aktiivista vuoropuhelua keskenään. Haastateltu kertoi pyrkineensä toimimaan yhdistäjänä eri toimijoiden välillä.

”Oon pyrkiny toimimaan semmosena yhdistäjänä yritysten välillä, yleensä sillä juttelulla ja ideoinnilla ne asiat aukeaa ja myös ne lukot ja solmut aukeaa sieltä, et tota ehkä tämmösiä kaupungin vois järjestää jotenki alueen yrittäjien ja toimijoiden välisiä foorumeita, rannan toimijoiden väliisä ideafoorumeita, mitä toivotaan ja mitä halutaan siltä rannalta. Vois olla paikallaan, mä oon niitä itte tehny ja omaehtosesti jutellu toimijoiden kanssa, oon järjestäny jopa rannan asukkaille tällasia tilaisuuksia missä saa ideoida ja tuoda omat ajatukset esille, mut kaupunki vois tietysti järjestää yritysten kesken jollain aikajänteellä.”

Haastatellun yrittäjän mukaan kaupunki ei ole laittanut heitä samaan pöytään, vaan toimijat ovat omatoimisesti keskustelleet keskenään, joitain yksittäisiä liidauksia lukuun ottamatta. Yrittäjä koki, että tämä ei olisi ollutkaan tarpeen, kun toiminta on ollut niin itseohjautuvaa. Myös toinen yrittäjä koki, että yhteistyö on lähtenyt yrittäjistä itsestään, eikä kaupungilla ole ollut suurta roolia asiassa.

Molemmat tällä hetkellä ranta-alueella liiketoimintaa harjoittavista yrittäjistä kokivat olevansa kiinnostuneita osallistumaan ranta-alueen kehittämiseen. Yksi haastatelluista yrittäjistä kertoi olevansa aktiivinen asian suhteen, toinen taas kertoi olleensa tähän asti lähinnä sivusta seuraaja, mutta on kiinnostunut osallistumaan jatkossa enemmän myös alueen kokonaisvaltaisempaan kehittämiseen. Yksi yrittäjistä kertoi olleensa kiinnostunut siinä vaiheessa omasta hankkeestaan, joten kiinnostusta kokonaisvaltaisempaan kehittämiseen ei ollut kerennyt vielä muodostua, kun

keskittyminen oli sillä hetkellä oman toiminnan kehittämisessä. Kaikkia yrittäjiä yhdistää se, että he olivat oman liiketoimintansa osalta vahvasti sitoutuneita nykyiseen sijaintiin ja alueeseen, ranta-alueen ollessa keskeinen osa liikeideaa ja brändiä. Vastauksista voi huomata, että ilman ympäröivää aluetta ja nykyisiä tiloja, ei liiketoiminta olisi myöskään mahdollista nykyisessä muodossaan, mikä ilmenee puolestaan halukkuutena osallistua myös ympäröivän alueen kehittämiseen.

”Niin, kyllähän tietenkin tosi paljon ollaan panostettu siihen brändillisesti ja myös niinku infrallisesti investoitu siihen, et tottakai se tavallaan on niinkun tänne meidän niinku toiminnan koti, vois kuvailla, niinku Vaasassa tällä hetkellä varsinkin, että tota, se johtuu siitä et me ollaan brändätty sitä paikkaa ja brändätty meidän liiketoimintaa sen paikan kautta. Kyllä sen takia mä näen että samalla kun sitä aluetta, paikkaa ja aluetta on nostettu myös liiketoiminta on nousu, on tehty myös ihan strategista brändäystä sen suhteen. Samallahan kyllä on niinkun myös naulauduttu siihen paikkaan sen kautta, että on luotu tällaista niinkun, luotu tällasta tota materiaalitonta arvoa myöskin siihen ympärille.”

Yrittäjien puheista ilmeni joitain konkreettisia toiveita ranta-alueen kehittämiseksi. Yksi yrittäjästä kertoi pohtineensa, onko Kuntsin taidemuseon paikka oikea tällaiselle toiminnalle, sen sijaan rakennus sopisi vierasvenesataman huoltotiloja varten. Hänen mielestään kaupungin keskusta ja yritykset kaipaisivat vierasvenesatamaa kaupungin rannalla, josta veneilijöillä olisi helpompi pääsy käyttämään keskustan palveluita. Rannan laituriin on tullut muutama uusi venepaikka, mutta tätä hän ei pitänyt vielä riittävänä määränä, etenkin kun muut vierasvenesataman palvelut puuttuvat. Toinen yrittäjä toivoi, että kaupungin toiminta olisi mahdollistavaa, että pienetkin yrittäjät voisivat matalalla kynnyksellä kehittää aluetta, myös ilman kalliita investointeja. Samoin kuin edellinen haastateltu, hän toivoi tukipalveluita veneilijöiden tarpeisiin. Lisäksi hän mainitsi ravintolalaivan paikan Hovioikeuden altaan alueelle, siltarakenteet kävelijöille esimerkiksi Palosaaren ja Hietasaaren suuntaan, toimivammat kevyen liikenteen yhteydet, ja vesibussiliikenteen kehittämisen.

6.3 Yhteistyö kaupungin kanssa

Keskusteltaessa yhteistyöstä kaupungin kanssa, yrittäjä, joka ei ollut saanut omaa hankettaan päätökseen suhtautui Vaasan kaupungin toimintaan huomattavasti kahta muuta yrittäjää kriittisemmin. Molemmat nyt alueella toimivista yrittäjistä kokivat, että kun he ovat olleet osallisia, on osallistuminen ollut aidosti vuorovaikutteista ja lopputulokseen vaikuttavaa. Yksi yrittäjistä taas koki, että hänen tai yhtiökumppaneiden toiveilla ei ollut vaikutusta, vaan että kaupunki ei halunnut tehdä yhteistyötä lainkaan heidän kanssaan. Yrittäjien vastauksista tosin kävi ilmi, että kysyttäessä osallisuudesta he kertoivat itse tilanteista, joissa ovat itse tehneet yhteistyötä tai olleet yhteydessä kaupungin virastoihin, eikä kertomuksista käynyt ilmi kaupungin puolelta yrityksiä alueen kehittämiseen osallistavia käytäntöjä. Tämä tuli esiin myös edellisessä teemassa keskusteltaessa alueen kehittämisestä.

Molemmat alueella toimivista yrittäjistä kokivat, että kaupunki tekee riittävästi yhteistyötä yrittäjien kanssa alueen kehittämisessä. Yksi haastatelluista mainitsi Visit Wasan roolin yrittäjiä ja kaupunkia yhdistävänä tekijänä, ja vuoropuhelu omaa liiketoimintaa laajemmissa asioissa käy luontevasti tämän kautta. Hän korosti, että vaikka ei ole itse osallistunut yhteistyöhön kovin aktiivisesti oman yrityksen toimintansa ulkopuolella, hänen mukaansa mahdollisuus vaikuttaa on ollut olemassa, mikäli siihen olisi ollut halua. Myös toinen yrittäjistä oli sitä mieltä, että kaupungilla on halu käydä vuoropuhelua ja tehdä yhteistyötä yrittäjien kanssa.

”No oma kokemus on kyllä sellanen että on tehty ja vuoropuhelua on tai niinku tavallaan et ollaan niinku oltu hyvin yhteistyöhaluisia ja kykyisiä, kyllä oma kokemus on hyvä, sen voi sanoa niinku, tietysti muiden puolesta en osaa sanoa, et sieltä voi tulla erilaisiakin näkökulmia, mut kyllä oma kokemus on tosi hyvä, positiivinen kaupungin, et niinku sanoin tossa aikasemmin et semmonen vetovoimaisuuden ja eläväsyyden lisääminen ja kärkenä meneminen niin se selvästi näkyy tuossa niinkun suhtautumisessa.”

Yksi haastatelluista ei osannut vastata yritysten ja kaupungin yhteistyön riittävyyteen, koska ei ole nyt yrittäjänä Vaasassa. Hän kuitenkin toivoi, että yhteistyötä tehtäisiin riittävästi nykyään. Sen sijaan hän mainitsi verraten aiempiin kokemuksiinsa, että jotkut pienemmät kunnat Vaasan lähiseudulla ottavat Vaasaa paremmin pienet yritykset huomioon. Haastattelun loppupuolella kysyttäessä kaupungin kanssa yhteistyön haasteista, haastateltu koki yhteistyön olleen kauttaaltaan niin haastavaa, ettei kokenut enää tässä yhteydessä tarpeelliseksi nostaa mitään erityisesti esiin. Toinen yrittäjä ei ollut kokenut pienten rakennuslupateknisten asioiden lisäksi suurempia haasteita, ja näistäkin oli päästy lopulta yhteisymmärrykseen. Yksi haastateltu mainitsi haasteena kaupungin virastojen ja virkamiesten keskinäisen kommunikaation, jota analysoin tarkemmin edellisessä pääluvussa. Muita haasteita hänkin oli kokenut vain vähän. Molempien nykyään alueella toimivien yrittäjien mainitsemat haasteet liittyivät julkishallinnolle ominaiseen byrokraattisuuteen, mutta tälle löytyi yrittäjiltä ymmärrystä. Erityisen hyvin kaupungin ja yrittäjien välisessä yhteistyössä näyttäisi yrittäjien kertoman perusteella toimivan keskinäinen yhteydenpito ja toiminnan nopeus. Molempien kommenteista kävi ilmi, että kaupungilla kuunnellaan yrittäjien toiveita ja suhtaudutaan yhteistyöhön myönteisesti. Kolmas haastateltu ei juuri osannut mainita positiivisia asioita yhteistyöstä kaupungin kanssa.

”No siis siihen et kyllä jos justiin puhutaan näistä niin ollaan niinku ne on tullu paikan päälle, kuuntelu ja sitten on ollaan yhdessä niinku keskustellu ja käyty läpi että miten niinku edetään ja mitä niin pois päin, et aika paljon miittinkejä on saanu nopsasti aikaseksi.”

”Kyl, aika nopeesti saa vastauksen asioihin, mä tykkään viikkoja et tulee vastaus vaan saa niinku vastauksia aika nopeasti, ja semmonen niinkun semmonen tota kehittäjämyönteinen toiminta myös, asenne virkamiehillä, positiivinen asenne.”

”Ei oikeestaan, no kahvi oli hyvää ku meni kokoukseen, joskus sai pullaakin.”

Nykyisistä yrittäjistä molemmat kokivat, että kaupungin toiminta on yhteistyötä tehdessä muuttunut parempaan suuntaan, molemmat ajattelivat sen johtuvan sekä toiminnan muuttumisesta parempaan suuntaan, että henkilökohtaisten suhteiden kehittymisestä.

”Ehkä tavallaan tällasta luontevaa että kun itse tuntee toimijoita ja toimijat oppii tuntemaan myös minut, meidän sen toiminnan, se luottamus syntyy ja tällainen niinkun sujuvuutta tulee entistä paremmin, kun on tuttu. Niin, niin silloin tota, silloin tota niin se on niinku sellasta, se luottamus, se luottamus on ehkä se sana, että tota niin tulee sitä luottamusta ja luottoa siihen toimintaan myös. Luottamus on lisääntynyt.”

”No kyllä ne tekee enemmän yhteistyötä tänä päivänä. Ja myös niinku siinä mielessä ennen vanhaan siinä on pelko et uskaltaako kysyä tai kenellä lähestyä ja niin pois päin, tänä päivänä on paljon enemmän niinku avoimia, pystyy kysyä mitä tahansa keneltä tahansa siinä mielessä että, paljon paljon paremmin toimii kaikki.”

”On niinkun muutettu sitä ehkä toimintaa niinku sellaseksi sallivammaksi ja kokeiluhaluiseksi ja annetaan niinku kokeiluille mahdollisuuksia enemmän.”

Kaikki yrittäjät löysivät kehitettävää kaupungin toiminnassa. Yksi yrittäjistä ei vastannut suoraan yritysten osallisuutta koskien, mutta oli yleisemmällä tasolla sitä mieltä, että hallintoa tulisi yksinkertaistaa ja päällekkäisyyksiä poistaa.

”Niinku mä sanoisin näin että jos mä saisin antaa neuvoja Vaasan kaupungille niin kyl mä ottasin jonku konsultin kattoon koko tän järjestelmää mitä on, sitä hyvin hyvin suurta virkamiesjärjestelmää mitä on, ja yksinkertaistaa sitä, niin niin kaikki voitais sillä. Näin mä tekisin.”

”Mutta tietysti ehkä kysyy justiin jos on ollu yrityksiä niinku jossain paikassa kauan niin kyl se on tietysti hyvä niinku et mitä nyt suunnitelmia on, kyllä me muistaakseni on tullu joku niinku tieto myös sähköisesti et tätä nyt ollaan kehittämässä. Mutta tota ehkä vähän

infoa niille jotka on täällä paikalla et mitä nyt tapahtuu, mitä meidän suunnitelmat on, että saatais vähän enemmän infoa, tai puhelu että onko meillä jotain tähän liittyen niinku.”

Yksi haastateltu toivoi, että alueella toimivat yrittäjät saisivat kaupungilta suoraan nykyistä enemmän tietoa siitä, mitä kaikkea alueella on tapahtumassa, ja että kaupunki kysyisi myös omatoimisesti yrittäjien ajatuksia alueen kehittämisestä. Tällä hetkellä kaikki yhteydenpito tapahtuu siten, että täytyy itse olla yhteydessä. Toinen yrittäjä oli sitä mieltä, että liian usein puhutaan ainoastaan uusien yritysten toiminnan tukemisesta, eikä olemassa olevien yrittäjien toimintaa tueta riittävästi.

”Ehkä tämmösiä jotain ideakilpailuja, ideointirahaa konkreettisesti, jota kaikki vois sitten hakea ja sitten muistetaan kuitenkin olemassa olevat toiminnot et niitä ei poljeta ja niitä niinku ei ei unohdeta tässä kuitenkaan, öö, myös olemassa olevia pitää rohkeesti kun usein puhutaan et ei saisi suojella olemassa olevia ja tämmöstä usein puhutaan mediassa ja näin, mut muistetaan nyt kuitenkin et olemassa oleva toiminta on se kivijalka niin myös sen rohkea mukanaolo siinä.”

7 Johtopäätökset

Vaasan keskustan ranta-alueella tällä hetkellä toimivat yritykset kuuluvat keskimääräistä keskustahakuisempien toimialojen piiriin, joita ovat ranta-alueen yritysten toimialoista muun muassa ravitsemistoiminta, virkistys-, urheilu- ja kulttuuritoiminta sekä vesiliikenne (Laakso & Loikkanen 2004, s. 161–163.) Haastateltu virkamies kertoi Vaasassa kaupungin olevan enemmän yksityisten hankkeiden hyväksyjä kuin aktiivinen toteuttaja itse, kuten Laakson ja Loikkasen (2004, s. 192) mukaan on useimmissa suomalaisissa kunnissa. Suuret hankkeet ranta-alueella on toteutettu kumppanuuskaavoituksena, mikä on Kuntaliiton (2008, s. 12) mukaan jatkuvasti yleisempää muuallakin.

Vaasalainen versio neoliberaalista kaupunkisuunnittelusta vaikuttaisi haastattelujen perusteella vastaavan hyvin pitkälti Listerbornin (2017, s. 16) kuvailemaa pohjoismaista mallia, jossa julkinen ohjaus näyttelee vahvempaa roolia kuin muualla maailmassa. Aineistosta tämä käy ilmi siitä, että päättäjien ja virkamiesten toiminnalla on merkitys siihen, mitä hankkeita lopulta toteutetaan ja kenen toimesta. Kuten haastateltu virkamies kertoi, kaupungilla ja virkamiehillä saa olla oma tahto, ja kuulemisilla haetaan nyanseja siihen, mihin suuntaan mennään.

Haastattelemistani yrittäjistä jokaisen vastauksista kävi ilmi, että heidän nykyinen tai aikaisemmin keskustan ranta-alueelle sijoittunut liiketoiminta on vahvasti sidoksissa nykyiseen sijaintiin, ja näin ollen sijainti on jopa nykyisen kaltaisen liiketoiminnan edellytys. Tästä johtuen ranta-alueen yrittäjillä on tahtotila osallistua alueen kokonaisvaltaiseen kehittämiseen myös oman liiketoimintansa ulkopuolella. Alueella nykyään toimivat yrittäjät kokivat, että heidän mielipiteitään kuullaan, kun on itse yhteydessä kaupungin puolelle, mutta yhteydenpito lähtee enimmäkseen yrittäjistä itsestään. Kuten haastateltu virkamies mainitsi, ranta-alue on kaupungin ja yritysten välisessä yhteistyössä pieni osa koko kaupungin kokonaisuutta, joten ranta-alueella yhteistyö tapahtuu päällisin puolin ideakilpailujen ja kaavaprosessien kautta. Tämän

ohella yrittäjillä oli hyvä keskinäinen yhteistyö, ja tämä on myös johtanut yhteistyössä toteutettuihin tapahtumiin.

Koska ranta-alueella toimii tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien lisäksi haastateltujen mukaan useita alueen kehittämisestä kiinnostuneita yrittäjiä, ranta-alue voisi olla hyvä kohde kaupungille kokeilla myös kaupunkivetoisesti koordinoituja yrittäjiä osallistavia käytäntöjä. Myös monilla yrittäjillä liiketoiminnan kiinnittyminen vahvasti juuri nykyiseen sijaintiin puoltasi halua osallistua alueen kokonaisvaltaisempaan kehittämiseen. Yksi yrittäjistä mainitsikin suoraan, että kaupunki voisi järjestää foorumeita ranta-alueen yrittäjille ja muille toimijoille, jossa pohditaan ranta-alueen kehittämistä kokonaisvaltaisemmin.

Ehdotukseni siis on, että Vaasan kaupunki voisi koota yrittäjiä keskustelemaan alueen kehittämisestä, strategisen ja kommunikatiivisen rationaliteetin periaatteisiin pohjautuvalla tavalla. Toiminnassa hyväksytään toimijoiden strategisuus, ja pyritään kilpailun ohella luomaan yhdessä uusia resursseja (Granqvist ym. 2019, 16). Kuten Lapintie (1999, s. 8) kuvailee kommunikatiivisuuden suhdetta käytäntöön, kommunikatiivisuutta voidaan harvoin hyödyntää siten, että saadaan kaikkia toimijoita miellyttävä ratkaisu. Sen sijaan tällaisessa foorumissa voidaan keskustelemalla synnyttää uusia ideoita ja innovaatioita, joista on hyötyä kaikille toimijoille. Yrittäjä kuvailikin tämän tyyppistä toimintaa omasta näkökulmastaan.

”Voi olla niinku intressiristiiriitoja ja näitähän kyllä tulee sitten, että on niinku eri tahoja ja ku on monia mukana erilaisia viranomaisia niin voi olla erilaiset intressit, niin tota näin mä sit, siinä saattaa olla pientä niinku, siinä sitten molemmat argumentoi ja paras argumentoi voittakoon näissä.”

Kansalaiskeskusteluja on alettu hyödyntää kasvavissa määrin Suomessa asukasosallisuuden keinona, esimerkkeinä Turun kaupungissa vuonna 2020 järjestetty kansalaispaneeli kaupungin keskustaliikenteen kehittämisestä, tai Tampereen

kaupunkiseudulla keväällä 2022 järjestettävä suuri seudullinen kansalaiskeskustelu seudun liikennejärjestelmän kehittämistä. Kansalaiskeskustelun tarkoituksena on tuoda kokemustietoa edustuksellisen demokratian päätöksenteon tueksi. Ranta-alue olisi myös hyvä kohde tämän tyyppiselle myös yrittäjiä osallistavalle kokeilulle, sillä alue on merkittävä myös asukkaiden hyvinvoinnille ja koko kaupungin vetovoimalle. Kuten virkamiehen haastattelusta kävi ilmi, yrittäjillä voi olla korkea kynnyksen osallistua muihin kansalaisille suunnattuihin osallistumisen muotoihin.

Tutkimukseni perusteella tällaiselle yrittäjäpaneelille olisi halukkuutta yrittäjien keskuudessa, sillä tällä hetkellä suurin este omien ideoiden esiin tulossa on se, että niitä ei tulla kaupungilta suoraan kysymään. Halua osallistua yhteiseen kehittämiseen on haastatelluilla yrittäjillä enemmänkin, jos siihen sopiva aika ja paikka olisi järjestetty kaupungin puolesta. Tällaisessa vuorovaikutteisessa tilanteessa suuri haaste järjestäjän puolelta on luoda avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa eri toimijat voivat puhua vapautuneesti omista kokemuksistaan ja ideoistaan. Myös Koskiahon (2000, s. 15–16) mukaan vapaan kommunikaation syntyminen on haastavaa tilanteissa, joissa osallisilla on valta-asema toisiinsa nähden.

Tällaista paikallista vuorovaikutusta soveltavaa suunnittelua ei kuitenkaan tule soveltaa Hytösen (2019, s. 9) kuvaileman angloamerikkalaisen mallin mukaisesti, vaan osallisuuden lisäämisellä voidaan laajentaa osallisten joukkoa edustuksellisen demokratian instituutioita sivuuttamatta. Kun yrityksiä otetaan entistä laajemmin mukaan alueen kokonaisvaltaisempaan suunnitteluun, on myös pidettävä huolta, että suunnittelu ei pääse liikaa markkinaehtoisumaan, mikä käy ilmi myös Vaasankin ranta-alueella ristiriitoja aiheuttaneista tapauksista. Toisaalta myös virkakunnalla menee aikaa omaksua vuorovaikutus osaksi omia suunnittelukäytäntöjä. Kuten Jauhiainen ja Niemenmaa (2006, s. 64) toteavat, vie aikaa ennen kuin rationaaliseen suunnitteluun tottunut virkamies oppii kuuntelemaan, puhumaan ja toimimaan eri osallisten kanssa.

Kaupungin ja yritysten välistä vuorovaikutusta tarkasteltaessa muuttunut julkishallinnon rooli näkyy sekä hallinnon eri tasojen välillä että kaupungin sisäisessä toiminnassa. Haastateltu virkamies puhui valtion viranomaisten muuttuneen toimintatavan vaikutuksista kaupungin omaan toimintaan, ja tämän lisäksi neoliberaali kehitys on muuttanut suunnittelijoiden omaa roolia. Kuten Smith ja Coombes (2012, s. 147–48) kirjoittavat, suunnittelijoiden rooli on pienentynyt aiemmasta, ja muuttunut osallisille eli yrityksille ja kansalaisille neuvoa antavaan suuntaan.

Julkisen vallan toiminta on ollut murroksessa muuttuneen lainsäädännön ja uusien vastuualueiden myötä, joten uudet toimialueet eivät välttämättä ole kaikille virkamiehille selvät. Tämä käy aineistosta ilmi, kun yrittäjien kanssa keskusteltiin siitä, miten kaupunki voisi kehittää omaa toimintaansa. Aineistosta nousi esiin, että yrittäjät ovat kokeneet kaupungin toiminnassa epäselvyyttä, kun kaupungin oman organisaation sisällä on ollut ristiriitaisuuksia, eikä keskinäinen kommunikaatio ole toiminut. Yksi haastatelluista yrittäjistä koki, että pienemmissä kunnissa yrittäjänä asioiminen kunnan kanssa on ollut vaivattomampaa. Kaupunki voisikin selvittää mahdollisuutta selkeyttää yrittäjille suunnattujen palveluiden kokonaisuutta, esimerkiksi olisiko mahdollista saada keskitetyt yrityspalvelut toiminaan yhden kontaktipisteen periaatteella. Vaasassa yrityksille neuvontapalveluita tarjoaa kaupungin oman organisaation lisäksi VASEK, joka on Vaasan seudun kuntien omistama elinkeino- ja kehitysyritys.

Kasvanut yritysten vaikutus tulee Vaasan ranta-alueen suurimmissa hankkeissa esiin hieman eri tavoin. Kuten haastateltu virkamies toteaa, yritysten kanssa toimittaessa kaupungin on pyrittävä olemaan korostetun avoin, tasapuolinen ja oikeudenmukainen ja luomaan avoimia prosesseja, joihin kaikilla on mahdollisuus esittää oma ratkaisunsa. Aineistosta nousee esiin, että vaikka tämä on ollutkin pyrkimyksenä, aina ei olla kyetty olemaan riittävän avoimia ja ulospäin asia on voinut näyttäytyä siltä, että kohtelu ei ole ollut aina tasapuolista. Kuten Hytönen (2019, 9–10) kirjoittaa paikallisen vallan lisäämisestä, on alueiden suunnittelu tasapainoilua yhteiskunnan kokonaisedun, alueiden elinvoiman ja pitkäjänteisten suunnitteluperiaatteiden välillä. Yrittäjien

haastatteluista nousi esiin huoli yritysten tasapuolisesta kohtelusta kaupungin virastoissa. Kaksi yrittäjistä oli sitä mieltä, että kaupunki pitää paremmin huolta suurista yrityksistä pienempiin toimijoihin verrattuna. Yksi yrittäjistä koki, että olemassa olevien toimijoiden toimintaedellytyksistä tulisi pitää nykyistä paremmin huolta sen lisäksi, että mahdollistetaan uutta toimintaa.

Myös demokratiakysymykset nousevat esiin kaupungin ja yrittäjien vuorovaikutusta tarkasteltaessa. Haastatteluistakin käy ilmi, että virkamiehillä ja yrittäjillä voi olla hyvinkin erilaiset käsitykset siitä, millainen rooli virkamiehillä ja päättäjillä on kaupungin toiminnassa. Virkamiehillä on usein paljon kokemusta ja näkemystä omasta toimialastaan, ja kuten Smith & Coombes (2012, s. 147–48) kirjoittavat, virkamiesten toimivallan kaventaminen voi heikentää tehokkuutta ja innovatiivisuutta suunnittelun kokonaisuuden kannalta. Toisaalta haastatteluista yrittäjistä yksi oli huolissaan siitä, että kaupungissa virkamiehet käyttävät liikaa valtaa, ja koki että virkamiehet ovat sivuuttaneet poliittisen tahdon. Niin kuin Nermes ja de Anna (2019, s. 33–35) kirjoittavat, vaarana erityisesti maankäytön kysymyksissä on, että virkamiehillä voi olla liikaa valtaa suhteessa kunnanvaltuustoon. Haastattelujen pohjalta käy myös ilmi paikallisen identiteetin vaikutukset yritysten ja julkishallinnon väliseen toimintaan.

Vaikka tutkielma käsitteli yritysten osallisuutta, ei asukkaiden osallisuutta voi sivuuttaa tarkastelussa, etenkin kun tutkielmassa aihetta on käsitelty yrittäjien eri rooleista stakeholder-kansalaisena. Sekä virkamiehen että yrittäjien haastatteluissa nousi esiin myös ristiriitoja alueen asukkaiden ja ranta-alueen rakennushankkeiden tai tapahtumien välillä. Kuten Loopman ja Dirckx (2012, s. 113–115) kirjoittavat, NIMBY-ilmiö voimistuu, kun asukkailla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa erityisesti omaa asuinympäristöään koskeviin hankkeisiin. Kun ristiriitoja herättävässä hankkeessa kyseessä on yksittäiset asukkaat vastaan yrityksen ajama hanke, yrittäjä on useammin voittanut osapuoli. Kun asukkaat kokevat, että heidän mielipidettään ei olla kuultu, voivat myös alueen kokonaisuuden kannalta positiiviset hankkeet tällöin herättää herkemmin vastustusta, ja näin voidaan todeta myös edellä mainittujen hankkeiden osalta.

Kuten Leino (2006, s. 148–149) kirjoittaa, suoran demokratia on Suomessa usein nähty edustuksellisen demokratian uhkana ja politiikan normien ja valtasuhteiden vastaisena, ja tämä suoran ja edustuksellisen demokratian välinen ristiriita kävi ilmi myös haastatteluaineistosta. Ylipäättään osallisuutta lisääviä käytäntöjä on pohdittava lisää koko yhteiskunnan tasolla, koska edustuksellinen demokratia kiinnostaa yhä vähemmän, erityisesti paikallisella tasolla. Kesän 2021 kuntavaaleissa Vaasassa äänestysprosentti oli 55,8 %, joka oli hyvin lähellä koko maan huomattavasti edellisiä kuntavaaleja alemmaa keskiarvoa. Erityisen huolissaan edustuksellisen demokratian tulevaisuutta ajatellen voi olla huolissaan nuorten äänestysaktiivisuudesta, 18–24-vuotiaista äänioikeutetuista äänesti kuntavaaleissa 35,4 % (Tilastokeskus, 2021.) Parhaaseen lopputulokseen alueen kehittämisessä päästään, kun suunnitteluun voi osallistua koko Luodon ja Virkkalan (2017, s. 12) kuvaileman nelikentän toimijat. Kuten Hämäläinen (2019, s. 171) kirjoittaa, nykyinen maankäyttö ja rakennuslaki ei vastaa nykyisiä osallistumisen tarpeita. Uusi laki tulee olemaan nykyistä velvoittavampi osallisuuden ja vuorovaikutuksen osalta (Ympäristöministeriö, 2018). Kun kaupungissa kehitetään edelleen sekä uusia vapaaehtoisuuteen perustuvia, että velvoittavampaan maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvia osallistavia toimintatapoja, on syytä arvioida huolellisesti myös menettelyiden todellista vaikuttavuutta.

Vaikka tutkimus antoi vastauksia tutkimuskysymykseen paikallisella tasolla, aihe tarjoaa paljon mahdollisuuksia jatkotutkimukselle. Kun tutkimuksessa oli hyvin tarkkaan rajattu paikallinen fokus, on yleistettävän tiedon tuottamiseen käytettävä laajempaa otantaa ja määrällisiä tutkimusmetodeja. Lisäksi tässäkin tutkimuksessa mainittuja toimenpiteitä voi kokeilla käytännössä, ja näihin voi ottaa myös tutkimuksellista lähestymistapaa. Esimerkiksi Turku keskustelelee -kansalaispaneeli järjestettiin yhteistyössä Turun kaupungin, Åbo Akademin ja Tampereen yliopiston kanssa (Åbo Akademi, 2020). Näiden lisäksi uudistuva maankäyttö- ja rakennuslaki tarjoaa uusia jatkotutkimusmahdollisuuksia, esimerkiksi miten lainsäädännön muuttuminen velvoittavampaan suuntaan osallisuuden osalta on näkynyt kuntien toiminnassa.

Lähteet

Ahtiainen, A.-K. (2010). *Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö yhdyskuntasuunnittelussa. Tarkastelussa Vuoreksen kumppanuuskaavoitus.*

Albrechts, L. (2004). *Strategic (spatial) planning re-examined.* Environment and Planning B: Planning and Design, 31(5), 743–758.

Alexander, P. (2010). *Rebellion of the poor: South Africa's service delivery protests – a preliminary analysis.* Review of African Political Economy, 37(123), 25–40.

Baeten, G. (2012). *Normalising Neoliberal Planning: The Case of Malmö, Sweden.* Teoksessa: Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.).* Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Birch, K., & Mykhnenko, V. (2009). *Varieties of capitalism? Restructuring in large industrially dependent regions across Western and Eastern Europe.* Journal of Economic Geography. doi: 10.1093/jeg/lbn058:1–26

Carter, H. (2015). *A planning palimpsest: Neoliberal planning in a welfare state tradition.* European Journal of Spatial Development, 2015(58), 1-20. Retrieved from <https://triton.fi/finna.fi/uva/PrimoRecord/pci.scopus2-s2.0-85046893046>

Finlex, (1999). *Maankäyttö- ja rakennuslaki.* Haettu sivulta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> 3.2.2021

Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again.* Cambridge: Cambridge University Press.

Granqvist, K., Mäntysalo, R., Mattila, H., Hirvensalo, A., Teerikangas, S., & Kalliomäki, H. (2019). Kaupungin strateginen spatiaalinen suunnittelu – Navigointia eri mittakaavatasojen ja rationaliteettien välillä. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 57(1), 11-25. Haettu sivulta: <https://doi.org/10.33357/ys.80322> 16.4.2021

Harjula, H., & Prättälä, K. (2015). *Kuntalaki : Tausta ja tulkinnat* (9., uud. p. ed.). Helsinki: Talentum.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu : Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Tammi.

Holstila, E., Hämäläinen, T., Antikainen, J., Aro, T., Järnefelt, J., Kolehmainen, J., . . . Ylikoski, M. (2019). *Kaupunkipolitiikan uusi aika*. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Ilkka-Pohjalainen, (2021). *Lukijoilta: Kuntsin rannan WC ja päätöksenteon ihanuus*. Haettu sivulta <https://ilkkapohjalainen.fi/mielipide/yleisolta/lukijoilta-kuntsin-rannan-wc-ja-paatoksenteon-ihanuus-1.11658009> 3.2.2021

Isola, A-K., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpäpaperi 33/2017. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Jarva, A. (2005). *Rantojen maankäytön suunnittelu*. Helsinki: Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto.

Jauhiainen, J., & Niemenmaa, V. (2006). *Alueellinen suunnittelu*. Tampere: Vastapaino.

Hytönen, J. (2019a). Limits of localism: Institutional perspectives on communicativeness, neoliberalization and sustainability in Finnish spatial planning. The Geographical Society of Northern Finland.

Hytönen, J. (2019b). *Limits of localism: Institutional perspectives on communicativeness, neoliberalization and sustainability in Finnish spatial planning*. Nordia geographical publications : publications of Department of Geography, University of Oulu and The Geographical Society of Northern Finland, 110.

Kajanoja, J. (1996). *Kommunikatiivinen yhteiskunta. Puheenvuoro hyvinvointivaltiosta*. Jyväskylä: Gummerus.

Kalastuksen talo, (2021). Haettu sivulta : <https://fisketshus.fi/kalastuksen-talo/> 3.2.2021

Kalliomäki, H., Granqvist, K., Mäntysalo, R., Teerikangas, S., Mattila, H., & Hirvensalo, A. *Kaupunkikehittäminen strategisena navigointina*. Tutkimuskatsauksia 2/2020. Turun kaupunki. Haettu sivulta: https://www.researchgate.net/publication/339927832_Kaupunkikehittaminen_strategisena_navigointina/link/5e6ca900458515e555795c92/download 4.3.2021

Koskiaho, B., (2000). *Urbaani pääoma ja osallisuus kaupungissa*. Teoksessa: Koskiaho, B., Leino, H., & Mäkelä, T. (2000). *Urbaani osallisuus : tarkastelussa uusi maankäyttö- ja rakennuslaki*. Tampereen yliopisto.

Kuntaliitto. (2008). *Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö maankäytössä. Eväitä yhteistyön rakentamiseen ja hallintaan*. Haettu sivulta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2008/1273-julkisen-ja-yksityisen-sektorin-yhteistyö-maankaytossa-evaita-yhteistyön> 4.3.2021

Kuntaliitto. (2020). *Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus*. Haettu sivulta <https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/yhdyskunnat-ja-maankaytto/maankaytto-ja-rakennuslain-uudistus-mrl.1.4.2021>

Laakso, S., & Loikkanen, H. A. (2004). *Kaupunkitalous : Johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen*. Helsinki: Gaudeamus. Retrieved from <https://triton.fi/finna.fi/uva/Record/tria.161318>

Laakso, S., Loikkanen, H. A., & Sisäasiainministeriö. *Kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä. (2000). Yritysten sijoittuminen, asukkaiden liikkuvuus ja kaupunkialueiden vuorovaikutus*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Lapintie, K. (1999). *Ratkaisemattomien kiistojen kaupunki*. Teoksessa: *Kaupunki vuorovaikutuksessa*. Knuutti, L. (toim.) (1999). *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja*. C 52. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Leino, H. (2000). *Vuorovaikutus ja kansalaisten osallistuminen koetteella: Tapaustutkimus Tampereen Vuoreksesta..* Teoksessa: Koskiahho, B., Leino, H., & Mäkelä, T. (2000). *Urbaani osallisuus : tarkastelussa uusi maankäyttö- ja rakennuslaki*. Tampereen yliopisto.

Leino, H. (2006). *Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun dynamiikka : Tutkimus Tampereen Vuoreksesta*. Tampere: Tampere University Press.

Listerborn, C. (2017). The flagship concept of the '4th urban environment'. branding and visioning in Malmö, Sweden. *Planning, Theory and Practice*, 18(1) doi:10.1080/14649357.2016.1264615

Loopmans, M., & Dirckx, T., (2012). *Neoliberal Urban Movements?: A Geography of Conflict and Mobilisation over Urban Renaissance in Antwerp, Belgium*. Teoksessa:

Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.)*. Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Luoto, I., Virkkala, S. (2017). *Paikkaperustainen aluekehittäminen strategisena ohjenuorana*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu sivulta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79144/TEMrap_2_2017_ve_rkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y 10.12.2020

Mäkelä, T. (2000). *Perustuslain turvaamat osallistumisoikeudet ja niiden toteutuminen maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavoitusmenettelyssä*. Teoksessa: Koskiaho, B., Leino, H., & Mäkelä, T. (2000). *Urbaani osallisuus : tarkastelussa uusi maankäyttö- ja rakennuslaki*. Tampereen yliopisto.

Nermes, M., & De Anna, P. (2019). *Kuka kuntaa kaavoittaa? : Tapaus turku*. Turku: Nomerta Kustannus.

Olesen, K., (2014). *The neoliberalisation of strategic spatial planning*. *Planning Theory* 13(3): 288-303. doi: 10.1177/1473095213499340.

Raco, M. (2012). *Neoliberal Urban Policy, Aspirational Citizenship and the Uses of Cultural Distinction*. Teoksessa: Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.)*. Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Sainio, A. (1994). *Kohti kansalaisen kuntaa*. Suomen Kuntaliitto.

Sisäsataman terassi, (2021). Haettu sivulta : <https://sisasatamanterassi.fi/> 3.2.2021

Smith, C., & Coombes, B. (2012). *Washing Their Hands of It? Auckland Cities' Risk Management of Formerly Horticultural Land as Neoliberal Responsibilisation*. Teoksessa: Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.)*. Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.)*. Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Tilastokeskus, (2021). Haettu sivulta: *Äänestäneet kuntavaaleissa 2021*. https://www.stat.fi/til/kvaa/2021/05/kvaa_2021_05_2021-07-13_kat_001_fi.html
10.9.2021

Tuomi, J. (., & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vaasan kaupunki, (2020). *Vaasan kaupungin strategia 2020–2021*. Haettu sivulta: https://issuu.com/graafisetpalvelut_vaasa/docs/vaasa_-_kaupunkistrategia-2020-2021?fr=sMDc0ZjczNTQ3MQ 28.1.2021

Van Dyck, B. (2012). *Social Entrepreneurship in Urban Planning and Development in Montreal*. Teoksessa: Taşan-Kok, T., & Baeten, G. (toim) (2012). *Contradictions of neoliberal planning cities, policies, and politics (1st ed.)*. Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-90-481-8924-3

Ympäristöministeriö, (2018). *Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen lähtökohdat*. Haettu sivulta http://www.maankaytto.fi/arkisto/mmp/2018/vatilo_matti.pdf 1.4.2021

Zenker, S., & Seigis, A. (2012). *Respect and the City: The Mediating Role of Respect in Citizen Participation*. *Journal of Place Management and Development*, 5(1), 20-34. doi.org/10.1108/17538331211209022

Åbo Akademi, (2020). *Turku keskustelee*. Haettu sivulta: <https://www.abo.fi/fi/turkukeskustelee/> 10.9.2021

Äijälä, M., yliopisto, V., tiedekunta, K. & Studies, F. o. B. (2014). *Kuntien ja yritysten välinen kumppanuus liikuntapalveluissa. Yritysten näkemyksiä yhteistyöstä maaseutumaisella paikkakunnalla*.

Liitteet

Liite 1. Haastattelulomake

Taustatiedot

- Millainen on teidän oma roolinne yrittäjänä, esim. kiinteistönomistaja, vuokralla kaupungin omistamissa tiloissa jne?
- Kauanko olette toimineet yrittäjänä ranta-alueella tai Vaasassa?

Kaavoitus

- Olitteko mukana siinä vaiheessa, kun aluetta kaavoitettiin?
- Onko kaavaa muutettu sinä aikana, kun olette harjoittaneet liiketoimintaa alueella?
- Miten teidän yrityksenne on ollut osallisena kaavaprosesseihin?

Aluekehittäminen

- Millä tavoin olette olleet osallisena ranta-alueen kehittämisessä käytännössä?
- Miten yritysten toiveet on otettu tähän asti huomioon ranta-alueen suunnittelussa?
- Millaisia konkreettisia toiveita teillä on koskien esimerkiksi alueen suunnittelua, rakentamista tai oheispalveluita?
- Koetko, että alueen yritykset tekevät riittävästi yhteistyötä keskenään alueen kehittämiseksi?
- Koetko yrityksesi olevan kiinnostunut osallistumaan alueen kehittämiseen?
- Miten paljon koet oman yrityksesi olevan sitoutunut nykyiseen sijaintiin?

Yhteistyö kaupungin kanssa

- Onko teidän näkökulmastanne osallistaminen ollut aidosti vuorovaikutteista ja lopputulokseen vaikuttavaa?
- Tekeekö kaupunki riittävästi yhteistyötä yritysten kanssa alueen kehittämisessä?
- Millaisia haasteita olette kokeneet kaupungin kanssa toimiessa?
- Mikä on toiminut hyvin yhteistyössä kaupungin kanssa?

Liite 2. Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Sinut on kutsuttu osallistumaan tutkimukseen. Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa Vaasan kaupungin ranta-alueen yritysten osallisuudesta kaupunkikehittämiseen. Tutkimuksen toteuttaa Jaakko Uusimaa, tutkimus on pro gradu -tutkielma ja osa Vaasan yliopistossa suoritettavaa hallintotieteiden maisteritutkintoa. Aineiston keruumenetelmänä on teemahaastattelu, joka toteutetaan videohaastatteluna. Haastattelu tallennetaan ja kestää arviolta puoli tuntia. Aineisto käsitellään tutkimuksessa siten, että haastateltavan anonymiteetti säilyy. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Voit keskeyttää osallistumisesi milloin tahansa tutkimuksen aikana. Jos vetäydyt tutkimuksesta, sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seurausta, mutta sinulta siihen asti kerättyä aineistoa voidaan käyttää tutkimukseen.

Olen saanut suullisesti tietoa tutkimuksesta ja kirjallisesti tämän tietosuojailmoituksen ja näiden perusteella riittävät tiedot tutkimuksesta.

Olen ymmärtänyt, että voin milloin tahansa ilmoittaa, etten enää halua osallistua tutkimukseen, mutta siihen asti kerättyjä tietoja voidaan hyödyntää tutkimuksessa.

Olen ymmärtänyt alla olevat tiedot ja haluan osallistua tutkimukseen.

Paikka ja aika

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus